

Соломія ВІВЧАР

УДК [821.161.2-6.091.Франко:82-6-051В.Перетц]”18/19”

ІВАН ФРАНКО І ВОЛОДИМИР ПЕРЕТЦ: ДРУЖБА І СПІВПРАЦЯ

У статті на основі епістолярних джерел досліджуються стосунки двох українських вчених – Івана Франка та Володимира Перетца. Вони були особисто знайомі, підтримували регулярне листування, обмінювалися книгами, писали рецензії на науові праці один одного. Як видно з листів, їх поєднувала не лише наукова співпраця, але і дружба, що тривала впродовж багатьох років.

Ключові слова ● Іван Франко, Володимир Перетц, листування, діяльність, дружба, рецензія, НТШ.

Володимир Перетц (1870–1935) – один з найвидатніших українських учених-філологів, у колі наукових зацікавлень якого була переважно лінгвістика й давня література (українська і російська), численні пам'ятки якої він досліджував і видавав.

Народився В. Перетц у Петербурзі, закінчив Петербурзький університет, там захистив докторську дисертацію і певний час працював приват-доцентом на кафедрі російської словесності. У 1903 р. Київський університет обирає його професором кафедри російської мови і словесності, де він працює до 1914 р. Саме в Києві В. Перетц ближче знайомиться з українською літературою, яка стає його науковою пристрастю. Щораз більше захоплюється україністикою, починає читати лекції з української літератури, послідовно відстоює тезу про українськість пам'яток Київської Русі, захищає права української мови. Він є одним з авторів офіційної записки Російської АН до Кабінету міністрів Росії «*Об отмене стеснений малорусского слова*» (1905) з вимогою прав на вільний розвиток української мови і літератури, свободи друку. У 1914 р. В. Перетца обирають дійсним членом Російської академії наук, а у 1919 р. він стає академіком (дійсним членом) Всеукраїнської академії наук (ВУАН), веде активну наукову діяльність. У 1926 р. у «Записках історико-філологічної секції ВУАН» з'являється

перша авторизована біографія В. Перетца і бібліографічний опис головних його наукових праць.

За ініціативи В. Перетца створюється «Товариство дослідників української історії, писемності та мови в Ленінграді» (1921), яке з 1928 р. стає філією ВУАН. У 20-х роках ХХ ст В. Перетц був одним з найближчих друзів і соратників А. Кримського. У 1934 р. В. Перетц став жертвою сталінських репресій – його було звинувачено у контрреволюційній діяльності, виключено з складу Академії наук СРСР (рішення політбюро ЦК ВКП(б), 17 червня 1934 р.), позбавлено усіх наукових звань і заслано до міста Саратов (Росія), де він важко занедужав і помер. Реабілітований посмертно у 1957 р.

Наукова і творча спадщина В. Перетца все ще є недостатньо вивченою, хоч останніми роками і з'явилося доволі багато наукових розвідок, присвячених саме дослідницькій діяльності видатного вченого, а також опубліковано його листування з А. Кримським¹.

Наукові контакти Івана Франка (і галицької науки загалом) і Володимира Перетца поки що не були предметом дослідження.

Листування Володимира Перетца й Івана Франка є свідченням цих контактів, воно велике – збереглося 20 листів Володимира Перетца до Івана Франка, і лише 2 листи Івана Франка. Як помітно з текстів цих листів, їх було значно більше. Листування з І. Франком має переважно діловий і науковий характер, але деколи відбувається перехід до більш неформального спілкування (зазвичай з боку В. Перетца).

Листи В. Перетца до Івана Франка дозволили краще збагнути реалії життя початку ХХ ст. в Галичині і Наддніпрянщині, специфіку наукової і дослідницької діяльності в Австрії та Росії, а також ці листи пролили світло на співпрацю й особисті стосунки двох велетнів української науки і літератури. Епістолярій охоплює велике коло тем, переважно наукових і стосується не лише діяльності В. Перетца й І. Франка, але й інших тогочасних дослідників, зокрема К. Студинського, В. Щурата, В. Антоновича. Не залишилися осторонь такі проблеми, як тотальна цензура в Російській імперії, заборона використання української мови. Наприклад, в одному з перших листів, написаних 21 лютого 1903 р., В. Перетц пише: «Щоб посилки доходили, потрібно ззовні підписувати лише: Росія, Петербург, Академія наук, І Відділ Бібліотеки» – і більше нічого, а на самій книзі ставити у кутику дві літери «В. П... Пишу це для того, щоб уникнути непорозумінь, бо, самі знаєте, – ми живемо в таких сітях цензури, що важко дихнути без особливого на те дозволу»².

Драматичні події 1905 р. також залишили свій слід у листах В. Перетца. Якщо університетський страйк дав йому трохи вільного часу і став нагодою взятися

¹ Див.: *Епістолярна спадщина Агатангела Кримського*: в 2-х томах. Київ, 2005. Том 2 (1918–1941). 358 с.

² ІЛ. Ф. 3. № 1620. Арк. 472. Рукопис. Оригінал.

за давно заплановані, але за нестачею часу не виконані праці, то погроми й насильство на вулицях викликали у нього складні, тривожні переживання.

Іван Франко зацікавився науковою діяльністю Володимира Перетца задовго до початку їхнього листування. У 1900 р., у Записках Наукового товариства імені Т. Шевченка він опублікував рецензію на працю молодого ученого «Малоруські вірші і пісні в записках XVI–XVIII ст.» (1899)³. І. Франко зазначає, що праця відзначається багатством нового матеріалу і гарним обробленням деяких статей, однак говорить і про те, що цілість цієї праці доволі хаотична, й автор не подбав про вивчення усього наявного матеріалу, його систематизацію і загальну характеристику. Також І. Франко подає власний детальний аналіз старого українського віршування. Загалом цю рецензію можна розглядати, як позитивну, адже, крім критики, І. Франко дякує В. Перетцу за те, «що вияснив для всіх майбутніх істориків української літератури важність українського віршотворства» [т. 33, с. 56]⁴.

Наступного, 1901 року, І. Франко на сторінках Записок НТШ друкує ще дві рецензії на перші два томи дисертації В. Перетца «Історико-літературні дослідження і матеріали. Том I. Із історії російської пісні»⁵ і «Історико-літературні матеріали. Том II. Із історії старовинної російської повісті»⁶. Обидві частини дисертації В. Перетца за змістом пов'язані з «Малоруськими віршами», на які І. Франко вже писав свій відгук. Однак «Історико-літературні дослідження і матеріали» справили на І. Франка значно позитивніше враження – він відзначає і велику кількість матеріалу, опрацьовану В. Перетцом, і хорошу структуру самої роботи, її цікавість і наукову новизну. Про другий том «Історико-літературних досліджень» І. Франко пише, як про ще цікавішу наукову працю, виконану на великому матеріалі, особливо відзначаючи зібрані В. Перетцом розкольніцькі оповідання про Никона. Наприкінці І. Франко зазначає, що праця В. Перетца викличе жвавий інтерес до дослідження розкольніцької літератури, яка має зв'язки і з українським письменством, переробляючи і запозичуючи його сюжети, а це, на думку І. Франка, потребує широкого історико-порівняльного дослідження.

Після таких позитивних відгуків І. Франка на його наукові праці В. Перетц, мабуть, вирішив стати ініціатором контакту.

Саме він 12 квітня 1902 р. надіслав І. Франкові свою візитку. Це стало початком цікавого і плідного листування, яке переросло в особисте знайомство і приятельювання. На початках листування В. Перетц ще мешкав у своєму рідному Петербурзі й був приват-доцентом кафедри російської мови і письменства.

---

³ *Записки* НТШ. 1900. Т. 38. Кн. 6. С. 41–46.

⁴ Тут і далі цитуємо за вид.: *Франко І.* Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Київ : Наукова думка, 1976–1986. У квадратних дужках після цитат перша цифра позначає відповідний том, друга – сторінку.

⁵ *Записки* НТШ. 1901. Т. 41. Кн. 3. С. 24–28.

⁶ *Там само.* С. 28–30.

Власне перший лист В. Перетца до І. Франка – це кілька слів на візитівці, у якій він засвідчує свою повагу, і надсилає йому третю частину своєї докторської дисертації «Історико-літературні дослідження і матеріали. Том III. Із історії розвитку російської поезії XVIII ст.». Швидше за все, його зацікавила особистість Івана Франка, якого в Росії знали як видатного вченого й сміливого письменника-новатора. Чи відповів І. Франко на цей лист – невідомо. Але в його особистій бібліотеці зберігається книга, яку надіслав В. Перетц.

Імовірно, його відповіддю стала рецензія на іншу працю В. Перетца «Матеріали до історії апокрифа і легенди. Частина I і II» (1899–1901), яка присвячена дослідженню «Громника» і «Лунника» (старовинних пам'яток слов'янської магичної й астрологічної літератури). Цю працю В. Перетца І. Франко називає «однією з найкращих праць цього заслуженого дослідника». Як і всі праці В. Перетца, зазначає І. Франко, «ця визначається незвичайним багатством нового матеріалу, видобутого з рукописів, та старанним визискуванням давнішої літератури предмета» [т. 33, с. 299]. Також І. Франко дає деякі поради своєму молодшому колезі, зокрема, рекомендує В. Перетцу не обмежуватися у дослідженнях лише матеріалами з російської літератури.

Наступний лист В. Перетца датовано 10 січня 1903 р., і в ньому він просить І. Франка надіслати йому для роботи деякі необхідні праці, зокрема, «Святий Климент у Корсуні» і «Козак Плахта», а натомість пропонує налагодити обмін і надсилає свою книгу «Пам'ятники російської драми і вірші Петра Великого» (у 4-х томах). Отже, між ними починає налагоджуватися ділове та наукове листування. Проте, що обмін книгами став регулярним, помітно з подальших листів, а також з того, що в особистій бібліотеці Івана Франка є багато книг В. Перетца.

Зберігся лист-відповідь Івана Франка, датований 15 лютого 1903 р. У цьому листі письменник радо згоджується на пропозицію обміну й надсилає з листом усі ті праці, про які його просить В. Перетц, а також пропонує В. Перетцу і третій том своєї праці «Апокрифи і легенди з українських рукописів. Т. III. Апокрифи новозавітні. Б. Апокрифічні діяння апостолів» (Львів, 1902).

З цього листа також стає відомо, що і В. Перетц писав рецензії на праці І. Франка. Зокрема, він є автором відгуку на статтю І. Франка «Слово о Лазареве воскресені. Староруська поема на апокрифічні теми»⁷. І. Франко не погоджується із закидами В. Перетца, у листі він пише: «Ви троха згорда побили мене за моє "Слово о Лазареве воскресені" – я все ще думаю, що не зовсім справедливо» [т. 50, с. 223].

У майже всіх листах В. Перетц передає І. Франкові вітання від Костя Арабажина, який був їхнім спільним знайомим. З Костем Арабажином (на той час молодим славістом, а згодом професором університету Гельсінкі) він

⁷ *Записки* НТШ. 1900. Т. 35–36. Кн. 3–4. С. 1–57.

познайомився у 1895–1897 рр. у Петербурзі. Це знайомство, а згодом (у 1897 р.) одруження із сестрою К. Арабажина Неонілою, зміцнили інтерес В. Перетца до України, а особливо до вивчення давньої української літератури й віршованої поезії⁸. Своєю чергою, І. Франко вів жваве листування з К. Арабажином – у його архіві зберігається 13 листів К. Арабажина (відомого під псевдонімом поп-его або не-я).

Саме з 1903 р. листування стає регулярним, але не дуже частим, хоча з інформаційних прогалин можна дійти висновку, що збереглися не всі листи.

У березні 1903 р. В. Перетц повідомляє, що «Київський університет вшанував мене виборами в професори російської мови і словесності. Якщо не буде перешкод в міністерстві, то я їду туди, хоч як сумно розлучатися з рідним дощовим і похмурих Петербургом»⁹. Кафедру у Київському університеті він обійняв восени 1903 р. В. Перетц переїхав у Київ, де читав курси історії давньої руської літератури з допоміжними науками. Організував Семінарії російської літератури, учасниками якого було багато видатних учених. Щораз ближчим стає до українства, знайомиться з такими відомими українськими науковцями, як Павло Житецький, Орест Левицький, Володимир Науменко, Іван Стешенко, Андрій Лобода й інші.

У 1903 р. у листуванні з І. Франком виникає пауза, яка триває майже рік, пов'язана вона з переїздом В. Перетца у Київ – у листі від 12 лютого 1904 р. він пише: «Тут у Києві на перших порах здолали мене поточні справи і чвари університетського життя, про які я не знав, живучи у великому місті»¹⁰.

До цього листа до І. Франка додається також офіційний лист, який В. Перетц просить передати в редакцію «якого-небудь поважаного органу української преси з метою внести поправку у повідомлення “Діла” і в непрохані пояснення пана Яворського (в “Галичанині” № 30)»¹¹.

Сенсація довкола лекцій з української літератури, які нібито читав Володимир Перетц у Київському університеті почалася з того, що у львівській газеті «Діло» з'явилось повідомлення: «Виклади Української літератури в Росії. З днем 8 н. ст. лютого розпочалися в тутешнім університеті виклади української (“малоруської”) літератури. викладає професор Перетц. Факт вельми значущий, бо перший се раз дозволило російське правительство на самостійні виклади нашої літератури, котру доси урядово уважали інтегральною частиною літератури російської»¹².

---

⁸ Життєпис академіка Володимира Перетца // Записки Історично-філологічного відділу ВУАН. 1927. Кн. XII. С. 254.

⁹ ІЛ. Ф. 3. № 1620. Арк. 489. Рукопис. Оригінал.

¹⁰ ІЛ. Ф.3. № 1620. Арк. 625. Рукопис. Оригінал.

¹¹ ІЛ. Ф. 3. № 1620. Арк. 625. Рукопис. Оригінал.

¹² Діло. 1904. № 25. 3 (16) лютого. Річник XXIV. С. 2.

Запеклий опонент «Діла» (яке називало його «органом московського штабу») русофільська газета «Галичанин» скористалася з цієї інформації, частково змінивши її зміст, що і викликало обурення В. Перетца. «Галичанин» надрукував свою версію, яка була далека як від інформації, поданої у «Ділі», так і від реальної ситуації.

Спочатку «Галичанин» у додатку до № 26–27 за 1904 р. повідомив, називаючи українців сепаратистами, посилаючись на «Діло», про початок лекційного курсу малоруської літератури, який читає професор В. Перетц. А у № 30 «Галичанин» надрукував сповнену антиукраїнської риторики статтю про ці лекції. Тенденційно подаючи інформацію, вдаючись до перекручень і відверто неправдивих свідчень, русофільська газета написала таке: «Якщо б повідомлення “Діла” відповідало дійсності, то постало б питання про існування двох руських народностей і літературах... Це могло б підняти і підсилити “русько-український” сепаратизм», далі «Галичанин» звинувачує «Діло» в брехні і заявляє «ніякої особливої кафедри, чи особливих лекцій з “малоруської літератури” у Київському університеті св. Володимира до цього часу не було допущено... І про це мови бути не може... А В. Перетц читає як складову частину російської літератури лекції з західноросійської (малоруської) літератури... Окремих і самостійних лекцій з “малоруської” чи “української” літератури у Київському університеті ніколи не читали, не читають і, мабуть, читати не будуть, оскільки малоруська література, є суттєвою складовою частиною загальноросійської літератури»¹³. Така українофобська стаття викликала обурення В. Перетца, і він написав листа, у якому заперечує факти, написані в «Галичанині», але заявляє «що мною в теперішньому семестрі читається курс “Початковий і середній періоди малоруської літератури (до І. Котляревського)”, разом з іншими публічними (не лише для студентів, але і для публіки) курсами, зробленими за ініціативою голови Історичного Товариства Нестора Літописця, професора Н. П. Дашкевича. Університет лише надав у розпорядження товариства приміщення і ніякого іншого відношення до моїх лекцій и до інших лекторів немає»¹⁴.

В. Перетц під час професорської праці у Київському університеті св. Володимира сам розробив і викладав спеціальний курсу забороненої тоді історії української літератури під назвою «Література юго-западной России XV–XVIII веков». Також він читав курс російської діалектології, у якому значну увагу відводив українським говорам. Давній українській літературі були присвячені його праці цього періоду «Очерки старинной малорусской поэзии», «Вірші еромонаха Климентія Зиновієва сина», у яких дослідник торкався питань історії української мови. В. Перетц неодноразово висловлювався в пресі про необхідність

¹³ Галичанин. 1904. № 30. С. 2.

¹⁴ Іл. Ф. 3. № 1620. Арк. 628. Рукопис. Оригінал.

вивчення української літератури й культури. Робив він це дуже дипломатично, спритно оминаючи цензурні перешкоди.

У 1906–1907 рр. в Університеті святого Володимира почав ширитися рух за відкриття українознавчих кафедр. В. Перетц став автором записки до ради університету (22 травня 1906 р.), про що він повідомляв Івана Франка у листі. У цій записці В. Перетц обґрунтував необхідність заснування на історико-філологічному факультеті кафедр української мови, літератури й історії. Він наголошував: «Заснуванням нових кафедр... ми віддамо лише борг 28-мільйонному народу, на території якого ми живемо й чиею працею – значною мірою – існуємо»¹⁵.

Саме у Києві В. Перетц уперше в світовій науці сформулював у 1904 р. ідеї формалізму стосовно до літератури. Також він обґрунтував ідеї і головні завдання філологічної школи у Києві¹⁶. Визначна і його діяльність у царині театрознавства¹⁷.

Один з учнів В. Перетца український літературознавець, академік М. Гудзій так розповідає про нього: «Він був дуже вимогливим до своїх учнів, змушуючи їх з повною відповідальністю ставитися до розробки обраної теми. Перетц одночасно всіляко допомагав їм не лише своїми порадами, але і надавав свіжий рукописний матеріал, який роздобув сам. Він був не лише учителем, але й турботливим другом, старшим товаришем. Помер наш вчитель, академік Перетц у 1935 році в заслання в Саратові»¹⁸.

Також В. Перетц став ініціатором запрошення Івана Франка на викладацьку роботу в Київський університет, після присвоєння йому Харківським університетом звання доктора російської словесності. Про свої плани він детально повідомляє І. Франка у листах. Наприклад, у листі від 28 жовтня 1906 р. пише: «Таким ученим, який по праву і юридичному і моральному, є першим кандидатом на кафедру, є Ви. Я цими днями довідався про те, що Харківський Університет присвоїв Вам ступінь і щиро вітаю Вас. В Києві я старанно пропагую думку про запросини Вас в університет. Але жити на проблематичний дохід – нелегко з родиною, тому я взяв на себе сміливість проповідувати ідею, щоб щирі представники української ідеї забезпечили кандидатів на кафедру мінімум по 2000 карбованців на рік (до заснування окремої кафедри) не залежно від університетської винагороди. Чи знайдуться гроші у наших багатіїв, чи ні – сказати складно. Думаю, що Ви пробачите якщо я легковажно придумав такий план:

---

¹⁵ Нариси з історії інституту філології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://philology.knu.ua/node/442>

¹⁶ Див.: Пилипчук С. «Безпристрасне вистудіювання тексту»: методологія філологічної школи у фольклористичній практиці Івана Франка // Рідний край. 2013. № 1. С. 74–79.

¹⁷ Стахієва Н. В. Постать В. Перетца у царині театрознавства // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2016. Вип. 1. С. 125–130.

¹⁸ Киперман С. Внук декабриста в жерновах сталинщини [Електронний ресурс] / Семен Киперман. – Режим доступу: <http://www.isrageo.com/2017/02/21/vnukdkip/>

мною керувала лише глибока прихильність до Вас і повага до Вашої наукової діяльності»¹⁹.

А 1908 року його обирають дійсним членом НТШ²⁰.

В. Перетц поступово українізується – починає писати для Записок НТШ, спочатку російською, адже у своїх знаннях української все ще сумнівається, але вже у 20-х роках ХХ ст він уже пише своїх праці для ВУАН українською, як і приватні листи.

І. Франко впродовж періоду листування з В. Перетцом пише і друкує в Записках НТШ багато рецензій на наукові розвідки В. Перетца. У 1903 р. він друкує рецензію на працю В. Перетца «Нариси старовинної малоросійської поезії»²¹ і на статтю «Повість про трьох королів-волхвів в західноруському списку XV ст.». У 1906 р. з'являються відгуки на такі праці, як «До історії польського і російського народного театру. Декілька інтермедій XVII–XVIII ст.»²², «До історії польського і російського народного театру, I–VII» [11], «Нові дані для історії старовинної української лірики»²³.

1906 року В. Перетц розпочав діяльність щодо заснування українських кафедр у Київському університеті, радився про це з Іваном Франком. Узав на себе сміливість запропонувати І. Франкові переїзд у Київ і викладання в університеті.

Очне знайомство В. Перетца і І. Франка відбулося у 1906 р., коли В. Перетц повертаючись у Київ з лікування у Швейцарії, дорогою заїхав у Львів.

Відомий оперний співак Михайло Микиша у спогадах про Івана Франка згадує і про Володимира Перетца, з яким він бачився у Києві у 1913 р. Як пише М. Микиша «Зустріч з Франком справила на Перетца велике враження. Перетц розповідав: Франко буквально полонив мене як людина надзвичайно високої ерудиції, з великим знанням іноземних мов, блискучою ясною пам'яттю, яка давала змогу оперувати численними цитатами... Коли Ви мене запитаете, що таке щастя, то я можу сказати: свою коротку зустріч-бесіду з Іваном Франком я вважаю для себе найбільшим щастям у своєму житті»²⁴.

1906 р. став часом найактивнішого спілкування – 11 листів В. Перетца і 1 лист І. Франка, 2 рецензії Івана Франка, а також взаємний обмін інформацією і книгами.

В. Перетц виховав плеяду українських учених, які потім (у 20-х роках ХХ ст.) стали членами Всеукраїнської академії наук. Серед них був і Сергій Маслов. Саме він, на той час учень В. Перетца, розшукав для І. Франка потрібні йому

¹⁹ ІЛ. Ф. 3. № 1633. Арк. 359–362. Рукопис. Оригінал.

²⁰ *Хроніка* НТШ. 1909. Вип. 1. № 37. с. 23.

²¹ *Записки* НТШ. 1903. Т. 55. Кн. 5. С. 18–19.

²² *Записки* НТШ. 1906. Т. 69. Кн. 1. С. 196.

²³ *Записки* НТШ 1907. Т. 79. Кн. 5. С. 223–224.

²⁴ *Спогади* про Івана Франка/ Упор., вступ. стаття і прим. М. Гнатюка. Львів, 1997. С. 332.

для роботи стародруки й зробив з них виписки. В архіві І. Франка серед листів В. Перетца є ця виписка (опис стародруків слов'янських і російських, що зберігаються у бібліотеці графа О. Толстого, видані у 1829 р.), а також лист С. Маслова до І. Франка з поясненнями цього тексту. Виписку з книг графа О. Толстого наводимо після листів В. Перетца зі збереженням усіх текстових особливостей.

Іван Франко у багатьох своїх працях посилається на В. Перетца – «До історії українського вертепу XVIII віку» (згадує працю «Ляльковий театр на Русі», «Откровеніє св. Степана», «Котра віра ліпша» (використовує інтермедії, зібрані і видані В. Перетцом) і в багатьох інших своїх розвідках.

В особистій бібліотеці Івана Франка, яка зараз зберігається у фондах Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України, є багато книг, які подарував йому В. Перетц. Ось їхній перелік і порядкові номери:

2309. (комп. 5.) ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935) – передмова, видання Повесть о трех королях-волхвах в западнорусском списке XV века. С.-Петербург, 1903.
2571. (комп. 1.) ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). Очерки старинной малорусской поэзии. С.-Петербург : Типография имп. Академии наук, 1903. 39 с.
Дарчий напис автора Ів. Франкові.
2571. (комп. 2.) ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). К характеристике общественных отношений в Малороссии XVII века. С.-Петербург : Типография имп. Академии наук, 1903. 10 с.
2571. (комп. 3.) ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). Челобитная о благословении на Киевскую и всея Руси митрополию архиеп. полоцкого Ионы Глезны. Киев: Типография имп. Университета св. Владимира. Акцион. Об-ва печатн. и издат. дела Н.Т.Корчак-Новицкого, 1904. 6 с.
Дарчий напис Ів. Франкові.
2571. (комп. 4.) ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). Рецензия: А.И.Соболевский: «Западное влияние на литературу Московской Руси XV-XVII веков». – (Спб., 1899 г.). Санкт-Петербург: Типография имп. Академии наук, 1900. 7 с.
- 3691-3694. Записки Українського наукового товариства в Києві / Ред. комітет: М.Грушевський, Г. Павлуцький, В. Перетц, К. Михальчук. Київ: З друкарні Першої київської друкарської спілки. 1908. Кн. 1. 159, (2) с.
4399. ПАМ'ЯТНИКИ русской драмы эпохи Петра Великого / В.Н. Перетц. – С.-Петербург: Типография Вайсберга и Гершунина, 1903. XXIV, 570 с. (Издание имп. Академии наук).
Дарчий напис видавця Ів. Франкові.
4403. ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). Историко-литературные исследования и материалы. Т. 1. С.-Петербург: Типография

- Ф. Вайсберга и П. Гершунина, 1900 Т. 1. Начало искусственной поэзии в России. Исследования о влиянии малорусской виршевой и народной поэзии XVI-XVII в. на великорусскую. К истории Богогласника. (6). 425 с.
Дарчий напис автора Ів. Франкові.
4593. ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). Отчет об экскурсии семинария русской филологии в С.-Петербург 13–28 февраля 1911 года. Киев : Типография имп. Университета св.Владимира Акц. О-ва печ. и изд. дела Н.Т. Корчак-Новицкого, 1912. IV, 171 с.
4773. ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). Образованность. (В кн. «Книга по русской истории»), с.533–549.
5072. ЖИТЕЦКИЙ ПАВЕЛ ИГНАТЬЕВИЧ (1837–1911). Историко-литературные исследования и материалы. Т.1. Из истории русской песни. Ч.1. (1–425). Ч.2. (1–209). Сочинение В. Перетца. С.-Пб. 1900: Рецензия. С.-Петербург : Типография имп. АН, 1903. (Отдельный оттиск из Отчета о присуждении премий митропол. Макария в 1901 г.). 60 с.
5678. ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). (Рецензія): Материалы для истории цен на книги в древней Руси XVI-XVIII вв. Собрала и обработала В. Адрианова. 1912. (Журнал Министерства народного просвещения, 1912), с.342–356.
5718. СЕМИНАРИЙ русской филологии при имп. Университете св. Владимира под руководством проф. В.Н. Перетца. / Первое пятилетие. Издание семинария русской филологии. Киев : Типография Школы печатного дела, 1912. 63, (1) с.
5785. ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). Отчет о занятиях во время заграничной командировки в летнее вакационное время 1907 года. Киев : Типография имп. Университета св.Владимира акц. О-ва печ. и изд. дела Н.Т. Корчак-Новицкого, 1907. 22 с.
5790. ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). Книга Руфь в белорусском переводе XV века, с. 97–118.
5795. ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). Совращение диакона в латинство (1692 года). Киев : Типография М. М. Фиха, 1901. 6 с.
- 5796/1. ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). Новые труды по источниковедению древнерусской литературы: Критико-библиографический обзор. I-VIII. С приложением текстов некоторых памятников литературы. Киев : Типография имп. Университета св.Владимира акц. о-ва печ. и изд. дела Н.Т. Корчак-Новицкого, 1905. 85, (1) с.
Дарчий напис автора Ів. Франкові.
- 5796/2. ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ. Новые труды по источниковедению древнерусской литературы и палеографии: Критико:библиографический обзор. XXXI–XXXVI. С приложением книги «Руфь» по рукописи

XVI в. Новгородской Соф. библиотечка. Киев : Типография имп. Университета св. Владимира акцион. о-ва печ. и изд.
5836. ПЕРЕТЦ ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ (1870–1935). Несколько данных к объяснению сказаний о провалившихся городах. Киев : Литотипография Т.Г. Мейнандера, 1904. 8 с.
Дарчий напис автором Ів. Франкові.

У Львівському національному літературно-меморіальному музеї Івана Франка зберігається книга з дарчим написом В. Перетцу. Це – примірник першовидання філософської поеми Івана Франка «Мойсей», видані у Львові у 1905 р. На першій сторінці рукою Івана Франка написано: «Дорогому товаришу професору Вл. Перетцу на памятку від автора». Ця книга є ще одним свідченням дружби між двома велетами української літератури.

Листи Володимира Перетца до Івана Франка друкуються вперше мовою оригіналу із збереженням усіх авторських особливостей тексту. Поруч подаємо переклад українською, який здійснила Соломія Вівчар.

Листи Володимира Перетца до Івана Франка

№ 1

Владимиръ Николаевичъ Перетцъ
докторъ русской словесности

Свидетельствуя свое почтеніе доктору І. Франку, посылаетъ ему третій том Исследований¹ и проситъ о благосклонномъ приеме.

[1]902. IV. 25.

Іл. ф. 3. № 1633. Арк. 333–334. Рукопис. Оригінал. Написано на візитівці В. Перетца.

Володимир Миколайович Перетц
доктор російської словесності

Засвідчуючи свою повагу докторові І. Франку, шле йому третій том «Досліджень» і просить про прихильний прийом.

[1]902. IV. 25.

№ 2

Многоуважаемый доктор Франко!

Обращаюсь к Вам так, ибо не знаю Вашего отчества, хотя чувствую сколь неуклюже и неудобно такое обращение. Извиняюсь заранее, что не будучи знаком с Вами лично, осмеливаюсь беспокоить Вас. Но Ваше любезное и внимательное отношение к моим работам дает мне смелость непосредственно обратиться к Вам со следующим предложением: не согласитесь ли Вы обменяться со мною следующим образом – мне нужны очень Ваши работы:

Святой Климент у Корсуні (Записки, т[ом] 46, 48)²

Козак Плахта (и <нрзб.>) (Записки, 47 т[ом])³

Я со своей стороны предлагаю впредь установить правильный обмен, а пока – книгу, которая на днях выйдет в светъ «Памятники р[усской] драмы и стихи Петра В[еликого]» XXIV+ 510. 80. заключающие 4 тома 1717 – 1731 года⁴.

Если Вы согласны на обмен изданиями – будьте любезны увестить меня при высылке книгъ – хотя бы отдельнымъ письмом, а книги прошу послать по следующему адресу «СПБ. Вас[ильевский] Остров, Библиотека Импер[аторской] Академіи Наукъ, Славянскій отделъ». На обложке книгъ можете поставить мои инициалы «В. П.»

Мой личный адресъ – СПб Екатериненский проспектъ, д[ом] 59, кв[ртира] 24, но сюда книгъ высылать нельзя – арестует их цензура.

Прошу принять еще разъ выражение моей признательности за внимание Ваше к моим трудам.

Искренно уважающій Вас В. Перетцъ

P. S. Небезызвестный Вам К. Арабажин⁵ просит меня передать Вамъ его приветъ.

1903.I. 10.

Лл. Ф. З. № 1620. Арк. 439–442. Рукопис. Оригинал.

Високоповажний докторе Франко!

Звертаюся до Вас так, бо не знаю Вашого по-батькові, хоч відчуваю наскільки незграбне і незручне таке звернення. Заздалегідь прошу вибачення, що хоч не знайомий з Вами особисто, наслідуюсь турбувати Вас. Але Ваше люб'язне і уважне ставлення до моїх праць дає мені сміливість безпосередньо звернутися до Вас з такою пропозицією: чи не згодніся б Ви обмінятися зі мною наступним чином – мені потрібні дуже Ваші праці:

Святой Климент у Корсуні (Записки, том 46, 48);

Козак Плахта (і <нрзб.> Записки, том 47)

Я, зі свого боку, пропоную і надалі встановити правильний обмін, а поки що книгу – яка цими днями побачить світ «Пам'ятки російської драми і вірші Петра Великого XXIV+510. 80., що складається з 4 томів 1717 – 1731 року.

Якщо Ви погоджуєтеся обмінюватися виданнями – будьте ласкаві повідомити мене, коли будете надсилати книги – хоч би окремим листом, а книги прошу послати за наступною адресою «СПБ. Васильєвський острів, Бібліотека Імператорської Академії Наук, Слов'янське відділення». На обкладинці книг можете поставити мої ініціали – «В. П.».

Моя особиста адреса – СПБ Єкатерининський проспект, дім 59, квартира 24, але сюди книги надсилати не можна – їх заарештує цензура.

Прошу ще раз прийняти вираз моєї вдячності за Вашу увагу до моїх праць.
Щиро поважаючий Вас В. Перетц.

P. S. Відомий Вам К. Арабажин⁶ просить мене передати Вам його вітання.
1903. I. 10.

№ 3

Многоуважаемый д-ръ Франко!

Ваше письмо доставило мне немалое удовольствие, особенно Ваше согласие обмениваться работами. Боюсь больше что Вы забыли способ посылки книг изъ Галиціи и адресовали прямо на мое имя: повторяю – нужно адресовать в Славянскій отдел Библиотеки Императорской Академіи Наук, иначе цензура не пропуститъ, ибо «фонетика» даже в ученых трудах среди запрещенных у нас. Первые два тома Апокрифов⁶ я уже приобрелъ. Третій был бы очень кстати и, если возможно, я просил бы выслать его мне. Климента подожду – не к спеху. Козака Плахты я еще не получил. На днях вышлю Вам памятники русской драмы, изданные мною.

К. И. Арабажин шлет Вам свой привет.

Уважающий Вас
В. Перетц.
1903. II. 7.

Лл. Ф. 3. № 1620. Арк. 461–462. Рукопис. Оригінал.

Високоповажний докторе Франко!

Ваш лист приніс мені немало задоволення, особливо Ваша згода обмінюватися працями. Боюсь, що Ви забули спосіб пересилання книг з Галичини і адресували прямо на моє ім'я: повторюю – потрібно адресувати у Слов'янське

відділення Бібліотеки Імператорської Академії Наук, інакше цензура не пропустить, бо «фонетика» навіть у наукових працях у нас заборонена. Перші два томи Апокрифів я вже придбав. Третій, був би дуже доречний і, якщо можна я просив би надіслати його мені. Климента почекаю – не спішно. «Козака Плахти» я ще не отримав. Днями надішлю Вам Пам'ятки російської драми, видані мною.

К. І. Арабажин надсилає Вам своє вітання.

Поважаючий Вас
В. Перетц.
1903. ІІ. 7.

№ 4

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

Если Вы не передумали и согласны на обмен изданиями, то я бы попросил Вас выслать мне Вашего Козака Плахту: до сих пор его нет в П[етер]б[урге] и вероятно цензурным условиям его задержали на границе. Чтобы посылки доходили, нужно надписывать снаружи только: «Россия, Петербургъ, Академия Наукъ, I Отделение Библиотеки» – и больше ничего, а на самой книге ставить на уголку две буквы: «В. П.»

Так посылает мне уважаемый др. Гнатюк⁷, и ни одна из его посылок не пропадала.

Пишу это затем, чтобы избежать недоразумений, ибо, знаете сами, – мы живём в таких сетях цензурных, что трудно дохнуть без особого на то разрешения.

К. И. Арабажин просит передать Вам свой привет. Таковой же от меня – д-ру Гнатюку.

Искренне уважающий Вас
В. Перетц.
1903. ІІ. 21.

Екатерингофській проспект, д. 59, к. 24.

Дошло ли до Вас мое письмо? Я не разобрал адреса и теперь посылаю через «Товариство»⁸.

Іл. ф. 3. № 1620. Арк. 471–474. Рукопис. Оригінал.

Високоповажний Іване Яковичу!

Якщо Ви не передумали, і погоджуетесь на обмін виданнями, то я б попросив Вас надіслати мені свого «Козака Плахту»: його досі немає в Петербурзі і, мабуть, за умовами цензури, його затримали на кордоні. Щоб посылки доходили,

потрібно ззовні підписувати лише: Росія, Петербург, академія Наук, І Відділ Бібліотеки» – і більше нічого, а на самій книзі ставити у кутику дві літери «В. П.»

Так відправляє мені шановний доктор Гнатюк, і жодна з його посилок не пропала.

Пишу це для того, щоб уникнути непорозумінь, бо, самі знаєте, – ми живемо в таких сітях цензури, що важко дихнути без особливого на те дозволу.

К. І. Арабажин просить передати Вам своє вітання. А від мене вітання – докторові Гнатюку.

З щирою повагою,

В. Перетц.

1903. II. 21.

Єкатерингофський проспект, д. 59, кв. 24.

Чи отримали Ви мого листа? Я не розібрав адреси і тепер відправляю через «Товариство».

№ 5

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

Примите искреннюю благодарность за присланные Вами мне брошюры. Получил все нужные статьи о Терлецком⁹. На днях – до 15-го Вы должно быть получите и мои «Памятники р[усской] драмы»¹⁰; если же до этого срока не получите – напишите открытку: я сам вышлю (мною поручено это сделать П. К. Симиони¹¹, да он, видимо, очень занят).

Если Вам что либо нужно купить по книжной части – сообщите точное заглавие книги, четко, вышлите сколько нужно книг – и они будут Вам доставлены почтой. Только не откладывайте до лета, потому что в первых числах мая я уезжаю из Петерб[урга] и может быть не вернусь, так как вчера получил известие, что Киевский университет почтил меня выборами в профессора русского языка и словесности¹². Если не будет препятствий в министерстве, то я еду туда, как ни грустно расставаться с родным дождливым и мрачным Петербургом. Арабаж[ин] Вам шлет поклон.

С нетерпением жду 3-го тома «Пам[’яток] укр[аїнської] літ[ератури]¹³ і мови». Это монументальное издание – необходимая настольная книга всякого историка литературы!

Уважающей Вас

Ваш В. Перетц.

1903. III. 10.

Іл. Ф. З. № 1620. Арк. 487–490. Рукопис. Оригінал.

Високоповажний Іване Яковичу!

Прийміть вираз щирої вдячності за брошури, які Ви мені надіслали. Я отримав усі потрібні статті про Терлецького. Цими днями – до 15-го Ви маєте отримати і мої «Пам'ятки російської драми», якщо до цього часу не отримаєте – напишіть листівку: я сам надішлю (я доручив це зробити П. К.Сімоні, але він, видимо, дуже зайнятий).

Якщо Вам що-небудь потрібно купити з книг – повідомте точну назву книги, чітко, вишліть скільки потрібно книг – і вони будуть доставлені Вам поштою. Тільки не відкладайте до літа, тому що в перших числах травня я їду з Петербурга і може бути, що і не повернусь, бо вчора отримав звістку, що Київський університет уважив мене обранням професором російської мови і словесності. Якщо не буде перешкод в міністерстві, то я їду туди, хоч і сумно розлучатися з рідним дощовим і похмурих Петербургом. Арабажин шле поклон.

Нетерпляче чекаю на третій том «Пам'яток української літератури і мови». Це монументальне видання – необхідна настільна книга для кожного історика літератури!

З повагою
Ваш В. Перетц.
1903. III. 10.

№ 6

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

В виду появившихся слухов и несколько неточных и извращенных, просил бы Вас прилагать письмо препроводить, если сочтете уместным в редакцию какого ниб[удь] почтенного органа украинской печати с целью внести поправку в сообщение «Діла»¹⁴ и в непрошенные разъяснения г[осподина] Яворского¹⁵ (в «Галичанине»¹⁶ № 30).

Если Ваша работа о Клименте отпечатана – был бы чрезвычайно польщен, еслиб у Вас нашелся бы для меня отд[ельный] оттиск. Кстати: я получил весною Вашу ст[атью] о Козаке Плахте, но – без [фотоснимка] нельзя ли где ниб[удь] раздобыть снимки? К сожалению не могу пока ничего со своей стороны послать нового: из рец[ензии] вижу, что Пов[есть] о волхвах¹⁷ Вы получили; здесь же в Кіеве на первых порах одолели меня текущие дела и дрязги универс[итетской] жизни, которых я не знал живя в большом городе. Мечтаю в свободное время побывать во Львове, хотя и рискую за это навлечь на себя гонение со стороны здешних «охранителей» от которых мне уже приходится терпеть за свои лекции по украинской литературе. Знаете ли сколько в Кіеве при 350 тыс.

жителѣй и при цене 1,5 к – 2 р. за курс набралось у меня слушателей укр[аинской] литер[атуры]? Всего 70 – 75, причѣм треть даровых. Вот Вам Кіев – мать городов русских.

Свидетельствую свое почтеніе и остаюсь Ваш покорный слуга

В. Перетц.

Кіев.

1904. II. 12 стар[ого] стіля.

Назаревская ул[ица] д[ом] 9 кв[артира] 11.

Лл. Ф. 3. № 1620. Арк. 625–626. Рукопис. Оригінал.

М[илостивый] Г[осударь], Г[осподин] Редактор!

Прошу уважаемую редакцію не лишитъ меня возможности сделать следующее разъясненіе по поводу слуха, напечатанного в Діли и Галичанине, о томъ, будто бы я въ унив[ерситете] св. Владимира читаю курс исторіи украинской литературы, а также дать возраженіе г[осподину] Яворскому, выступившему в № 30 Галичанина съ утверждѣніем, будто бы я читаю «лекціи по западно-русской литературе XVII – XVIII в. т[о] е[сть] только одну главу, одно звено из общего уложенія русской литературы». Это сообщеніе г[осподина] Яворского неверно: общий курс р[усской] литературы в текущемъ и предыдущем семестре никѣм в универс[итете] св. Владимира не читался. Что же касается слов г. Яворского «отдельных же и самостоятельных лекцій по «малорусской» или «украинской» литературе ни проф[ессор] В. Н. Перетц ни никто другой в Кіевском университете никогда не читаль, не читаетъ и вероятно никогда читать не будет» – то было бы весьма интересно знать изъ какого источника получилъ эти сведенія г. Яворскій, оказывающійся пророкомъ – къ сожаленію, не осведомленным даже о том, что происходит в настоящее время. Не вдаваясь в подробности, – съ целью втиснуть статью, считаю нужным заявить, что мною в идущем семестре читается курс «Начальный и средній періоды малорусской литературы (до И. И. Котляревского)», въ виду других публичных (не только для студентов, но и для публики) курсов, предпринятых по инициативе председателя Истор[ического] Общ[ества] Нестора Летописца¹⁸, проф[ессора] Н. П. Дашкевича¹⁹. Университет же только предоставил в распоряженіе Общества помещеніе и никакого другого отношенія къ моимъ лекціям и другихъ лекторов – не имеетъ.

Проф[ессор] В. Перетц.

1904. II. 12 ст[арого] ст[иля].

Лл. Ф. 3. № 1620. Арк. 627–628. Рукопис. Оригінал.

Високоповажний Іване Яковичу!

У зв'язку з неточними і перекрученими чутками, що з'явилися, я просив би Вас передати листа, що додається, у редакцію якого-небудь поважаного органу української преси з метою внести поправку у повідомлення «Діла» і в непрохані пояснення пана Яворського (в «Галичанині» № 30).

Якщо Ваша праця про Климента надрукована – було б мені дуже приємно, якщо б у Вас знайшовся для мене окремий відбиток. До речі – я отримав весною Вашу статтю про Козака Плахту, – але без фотографії, чи не можна де-небудь її роздобути? На жаль, не можемо поки що нічого зі свого боку вислати нового: з рецензії бачу, що Повість про волхвів Ви отримали; тут у Києві на перших порах здолали мене поточні справи і чвари університетського життя, про які я не знав, живучи у великому місті. Мрію у вільний час побувати у Львові, хоча і ризикую за це накликати на себе гоніння з боку тутешніх «охоронців» від яких доводиться мені терпіти за свої лекції з української літератури. Знаєте скільки у Києві, де живе 350 тисяч мешканців і при ціні 1,5 копійки 2 карбованці за курс набралось у мене слухачів української літератури? Усього 70 – 75, причому третина безкоштовних. Ось Вам і Київ – мати міст руських.

Засвідчую свою повагу і залишаюсь Вашим покірним слугою

В. Перетц.

Київ.

1904. ІІ. 12 старого стилю.

Назарівська вулиця, д. 9, кв. 11.

Милостивий добродію, пане редактор!

Прошу поважану редакцію не позбавити мене можливості зробити наступне роз'яснення з приводу чуток, надрукованих у Ділі і Галичанині, про те, що начебто я в університеті св. Володимира читаю курс історії української літератури. Також хочу заперечити панові Яворському, що виступив у № 30 Галичанина з твердженням, нібито я читаю «лекції з західноруської літератури XVII – XVIII ст., тобто лише один розділ, одну ланку з загального укладу російської літератури». Це повідомлення пана Яворського неправдиве: загальний курс російської літератури в поточному і попередньому семестрі ніким в університеті св. Володимира не читався. Що стосується слів п. Яворського «окремих і самостійних лекцій з «малоросійської» або «української» літератури ані професор В. Н. Перетц, ані ніхто інший в Київському університеті ніколи не читав, не читає і, мабуть, ніколи читати не буде» – то було би дуже цікаво знати з якого джерела отримав ці дані п. Яворський, який виявився пророком – на жаль, не поінформованим навіть про те, що відбувається зараз. Не вдаючись у подробиці, – з метою втиснути статтю, вважаю за необхідне заявити, що мною в теперішньому семестрі читається курс «Початковий і середній періоди

малоруської літератури (до І. І. Котляревського)», разом з іншими публічними (не лише для студентів, але і для публіки) курсами, зробленими за ініціативою голови Історичного Товариства Нестора Літописця, професора Н. П. Дашкевича. Університет лише надав у розпорядження Товариства приміщення і ніякого іншого відношення до моїх лекцій і до інших лекторів немає.

Професор В. Перетц.
1904. ІІ. 12 старого стилю.

№ 7

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

Обращаюсь к Вам с нижеследующей просьбой: не можете ли Вы навести справки, высылают ли библиотечка Оссолинских²⁰ свои рукописи учёным учреждениям для занятий их членов или же разрешает только занимать их на месте. Мне очень нужно было бы выписать в Киевский Университет №№ 841 и 824 по описанию Кентржиньского²¹ и я желал бы при Вашем содействии предварительно прозондировать почву, чтобы в случае согласия – ходатайствовать уже официально через Правление Университета.

Посылаю Вам не большие мои работы, на большее нет ни времени – ни сил: имею 18 часов в неделю и веду войну с гадами, засевавшими в Киевском святилище науки.

В ожидании Вашего ответа Ваш покорный слуга В. Перетц.
1904. XI. 4 ст[арого] ст[иля].
Кіев, Назарьевская ул[ица] д[ом] 9.

P. S. Давно я хотел обратиться к Вам с вопросом: не знаете ли Вы, где в близких к Киеву местах имеется экземпляр «Богогласника»²² 1го издания? Насколько мне известно – один экз[емпляр] есть у Вас. Но я, при всем желании поближе с ним познакомиться – не могу никак попасть во Львов! А просить Вас выслать – не решаюсь: unicum!

Ваш В. Перетц.

Прошу передать пожалуйста 2 брош[юры] Вл. Гнатюку.

Іл. Ф. 3. № 1620. Арк. 571–574. Рукопис. Оригінал.

Високоповажний Іване Яковичу!

Звертаюся до Вас з наступним проханням: чи не могли б Ви довідатися, чи надсилає бібліотека Оссолінських свої рукописи ученим установам для занять

їх членам або чи дозволяє тільки позичати їх на місці. Мені дуже потрібно було б виписати в київський університет № № 841 і 824 за описом Кентржинського і я хотів би при Вашому сприянні заздалегідь прозондувати ґрунт, щоб у випадку згоди – прохати уже офіційно через Правління Університету.

Надсилаю Вам невеликі мої праці, на більші немаю ні часу, ні сил: маю 18 годин на тиждень і веду війну з гадами, які засіли у Київському храмі науки.

В очікуванні Вашої відповіді Ваш покірний слуга В. Перетц.

1904. XI. 4 старого стилю.

Київ, Назарівська вулиця, д. 9

P. S. Давно хотів звернутися до Вас із запитанням: чи знаєте Ви, де в близьких до Києва місцях наявний екземпляр «Богогласника» Того видання? Наскільки мені відомо – один екземпляр є у Вас. Але я, при всьому бажанні ближче з Вами познайомитися – не можу ніяк потрапити до Львова! А просити Вас надіслати не наважуюсь: unicum!

Ваш В. Перетц.

Прошу передати будь ласка 2 брошури Вл. Гнатюку.

№ 8

Київ[ский] Унив[ерситет] 1905. II. 4 ст[арого] ст[иля].

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

Приношу Вам благодарность за присылку XVI числа Етногр[афического] Зб[ірника], содержащего вторую часть Вашего труда об укр[аинских] пословицах²³; к сожалению я не имел начала этого труда и потому лишен удовольствия пользоваться им в целом виде. Если Вас не затруднит и у Товариства найдется лишній екземпляр, прошу меня снабдить началом собрания Гал[ицько]-Рус[ьких] пословиц²⁴.

Я давно уже собирался спросить Вас о двух вещах: первая – вышла ли полностью Ваша работа о Клименте?; вторая – полагается ли в «Записках н[аукового] тов[ариства] ім[ені] Ш[евченка]»²⁵, труды авторов, посторонних, непринадлежащих к Товариству, и на каких условиях. Спрашиваю об этом потому, что имею в виду нечто приготовить – небольшое, но пожалуй подходящее для Записок. У нас – забастовка и можно пользуясь свободным временем двинуть вперед давно предположенные, но за недостатком времени не выполненные работы.

Вы, вероятно, знаете о том, что наш Унив[ерситет] рассматривал по поручению Комитета министров вопрос о свободе печати и малорос[сийского]

языка. Факультет наш решил единогласно – ходатайствовать об отмене всех особых ограничений. Сегодня советская комиссия закончила свой труд по подбору и редактированию мотивов для этой отмены. В основание записки которую мы представим в след[ующую] пятницу Совету Унив[ерситета] легли проекты: В.-Б. Антоновича²⁶, Дашкевича и мой. Совет, думаю, единолично (за исключ[ением] м[ожет] б[ыть] Фрозина и Кулоновича) примет записку целиком²⁷. Таковы наши местныя дѣла. Переживая эпоху возрожденія, мы, под сенью обещаній свыше однако – далеко не обезпечены от репрессій: на днях за доклад в Лит[ературно]-Арт[истическом] Общ[естве]²⁸ (въ Опори) г[осподин] Лункевич²⁹ арестован, собрание закрыто, а всего то речь шла о событіях в Баку³⁰! Таки трудно нам розстаться с приемами азіатского деспотизма. Даже Ваши «старорусские» – и те пожив здесь чувствуют духоту – юный ставропігиец Яворский на днях почтившій почему то меня визитом, высказывался в этом духе!

Если получу от Вас сведения относительно условій печатанія в Зап[исках], то вскоре пришлю нечто на несколько страничек. Но – по російски, по украински – не хватит смелости и знанія. Как быть?

Преданный Вам В. Перетц.

Привет гг. Гнатьюку и Студинскому³¹.

Лл. Ф. 3. № 1614. Арк. 195–198. Рукопис. Оригінал.

Київський університет 1905. ІІ. 4 старого стилю.

Високоповажний Іване Яковичу!

Дякую Вам за надіслання XVI номера «Етнографічного Збірника», у якому міститься друга частина Вашої праці про українські приповідки; на жаль я не мав початку цієї праці і тому позбавлений задоволення користуватися нею у цілісному вигляді. Якщо Вам не складно і якщо у Товариства знайдеться зайвий екземпляр, прошу забезпечити мені початком зібрання Галицько-руських приповідок.

Я давно вже збирався запитати Вас про дві речі: перша – чи вийшла повністю Ваша праця про Климента?; друга – чи можна друкувати в Записках наукового товариства імені Шевченка, праці авторів посторонніх, які не належать до Товариства, і на яких умовах. Питаю про це тому, що маю на увазі дещо приготувати – невелике, але таке, що підходить, мабуть, для Записок. У нас – забастовка і можна, користуючись вільним часом, просунути вперед давно запропоновані, але через нестачу часу не виконані роботи.

Ви, мабуть, знаєте про те, що наш Університет розглядав за дорученням Комітету міністрів питання про свободу друку і малоросійської мови. Факультет наш вирішив одноголосно – клопотатися про відміну усіх особливих обмежень.

Сьогодні нарадча комісія закінчила свою роботу з підбору і редагування мотивів для цієї відміни. В основі записки, яку ми представимо наступної п'ятниці Раді Університету проекти: В.-Б. Антоновича, Дашкевича і мій. Рада, думаю, одноосібно (за винятком, може хіба, Фрозіна і Кулоновича) ухвалить записку в цілому. Такі наші місцеві справи. Переживаючи епоху відродження, ми, під покровом обіцянок згори однак – далеко не забезпечені від репресій: днями за доповідь в Літературно-Артистичному Товаристві (в Опорі) пан Лункевич заарештований, збори закриті, а мова всього лише йшла про події в Баку! Таки важко нам розстатися з прийомами азіатського деспотизму. Навіть Ваші «староруські» – і вони, поживши тут, відчувають задуху – юний ставропігієць Яворський, який днями чомусь вшанував мене візитом, висловлювався в такому руслі!

Якщо отримаю від Вас умови друку у Записках, то незабаром пришлю щось на декілька сторіночок. Але – по російськи, по українськи – не вистачить сміливості і знань. Як бути?

Відданий Вам В. Перетц.

Вітання панам Гнатюку і Студинському.

№ 9

1906. II. 28.

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

Благодарю – Вас или М. С. Гр[ушевского]³² – не знаю наверное кого за присылку Сборника в честь 10 л[етней] деятельности М. С. Гр[ушевского]³³ и за Вашу интересную статью. Посылаю Вам Есхатол[огические], соч[инения] Сахарова³⁴. Книжка – дрянь, не стоит беспокоиться. Искал своего «Кукольного театра»³⁵ и не нашел, свой экземпляр отдал Лободу³⁶; получу – пришлю сейчас же.

В. Перетц.

Osterreich-Ungarn, Lemberg. Австрія, Львів, ул. Понінського, ч. 4,
Високошановному добродію докторови І. Франку.

Лл. Ф. З. № 1633. Арк. 335–336. Рукопис. Оригінал. Картка.

1906. II. 28.

Високоповажний Іване Яковичу!

Дякую – Вам або М. С. Грушевському – не знаю напевне кому за прислання Збірника на честь 10-ти літньої діяльності М. С. Грушевського і за Вашу цікаву статтю. Надсилаю Вам «Есхатологічні твори» Сахарова. Книжка – дрантя, не

варто перейматися. Шукав свій «Ляльковий театр» і не знайшов, свій екземпляр віддав Лободі; отримаю – надішлю відразу ж.

В. Перетц.

Osterreich-Ungarn, Lemberg. Австрія, Львів, ул. Понінського, ч. 4,
Високошановному добродію докторови І. Франку.

№ 10

Многоуважаемый Иван Яковлевич! Получил сегодня обратно Сахарова. Кук[ольный] Театр вышлю на днях – не могу достать!

Ваш В. Перетц.

1906. III. 9.

Osterreich-Ungarn, Lemberg. Австрія, Львів, ул. Понінського, ч. 4, Високошановний добродій др. І. Франко.

Лл. Ф. З. № 1633. Арк. 337–338. Рукопис. Оригінал.

Високоповажаний Іване Яковичу! Отримав сьогодні назад Сахарова. Ляльковий Театр надішлю на днях – не можу дістати!

Ваш В. Перетц.

1906. III. 9.

Osterreich-Ungarn, Lemberg. Австрія, Львів, ул. Понінського, ч. 4,
Високошановний добродій др. І. Франко.

№ 11

21. III. 1906.

Кієв.

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

Премного извиняюсь, что только теперь, может быть – по минованию надобности – посылаю Вам свою статью о кукольном театре. Она у меня в единств[енном] экземпляре и как видите – сплетена вместе с другими моими юношескими грехами.

Мне едва удалось добыть эту книгу: мои коллеги отдали её студенту, а в отношении аккуратности – мы, русские, не особенно блещем.

На днях собираюсь прислать нечто для Записок³⁷.

За сим – важное дело.

Вы, вероятно, слышали, что еще год тому назад у учеников и почитателей В. Б. Антоновича явилась мысль о юбилейном сборнике о полувековому служению его историч[еской] науке и вчастности – истории Украины.

Были приглашены и галицкіе ученые (В комитетѣ гл[авную] роль играет Довнар-Запольскій³⁸, Н. Василенко³⁹, В. Щербина⁴⁰ и др[угие] из сотрудников К. Студ[инского]. Но до сих пор не получено ни одной строки из Галичины. Я, – Вы, конечно, знаете – не поклонник политических возбраній Антоновича и его близких друзей; но полагаю, что политическіе разногласія могли бы быть временно оставлены.

Ведь Ант[онович] не только старейшій, но и единственный представитель украинской исторической науки, создавшій ряд учеников, из коих одного и Вы чествовали не давно⁴¹.

Вот почему я, по просьбе некот[орых] киевлян, обращаюсь к Вам с просьбою, не найдете ли Вы возможным привлечь кого либо к означенному предпріятію (напр[имер] К. Студинського) и лично принять в нем участие. Прошу не миновать и М. С. Грушевского: вероятно, только маса занятій заставила его забыть о приглашеніи в сборник Ант[оновича].

Ваш В. Перетц.

Лл. Ф. 3. № 1633. Арк. 339–342. Рукопис. Оригінал.

21. III. 1906.
Київ.

Високоповажний Іване Яковичу!

Дуже перепрошую, що лише тепер, може бути – як вже і нема потреби – надсилаю Вам свою статтю про ляльковий театр. Вона у мене у єдиному примірнику і як бачите – переплетена разом з іншими моїми юнацькими гріхами.

Мені ледве вдалося роздобути цю книгу: мої колеги віддали її студенові, а що стосується акуратності – ми, росіяни тут не дуже видатні.

Днями збираюся прислати дещо для «Записок».

А тепер – важлива справа.

Ви, мабуть чули, що ще рік тому в учнів і прихильників В. Б. Антоновича з'явилася думка про ювілейний збірник про півстолітню службу його історичній науці і в особливості – історії України.

Було запрошено і галицьких учених (в комітеті головну роль відіграє Довнар-Запольський, М. Василенко, І. Щербина і інші спіробітники К. Студинського). Але досі не отримано жодного рядка з Галичини. Я, – Ви, звичайно знаєте, – не прихильник політичних поглядів Антоновича і його близьких друзів; але вважаю, що політичні розбіжності можна би було тимчасово покинути.

Адже Антонович не лише найстарший, але і єдиний представник української історичної науки, який виховав низку учнів, одного з яких і Ви недавно вшанували.

Ось чому я, на прохання деяких киян, звертаюсь до Вас з проханням, чи було б можливим для Вас залучити когось до означеної події (наприклад К. Студинського) і особисто взяти в ній участь. Прошу не оминати і М. С. Грушевського: мабуть, лише величезна кількість занять примусила його забути про запрошення до збірника Антоновича.

Ваш В. Перетц.

№ 12

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

Одновременно пишу и Вам и Мих[аилу] Серг[еевичу] Грушевскому из Лозанны. Собрался в научную командировку, да вместо Львова и Кракова, куда ехал – заехал в Лозанну для операции, чтобы зараз отделаться от вечной своей хворобы. Но не теряю надежды на обратном пути, в середине июня, посетит Львов и чтобы напрасно не искать Вас, – прошу сообщите мне, будете ли Вы во Львове в июне и в каких числах (по нов[ому] стилю), чтобы я мог во время выехать из Кракова, где буду заниматься – и осуществит свое давнишнее желание лично познакомиться с Вами, после неск[ольких] лет т[ак] сказать письменного знакомства.

Я очень заинтересован Вашей статьей о Вертепе⁴² и с нетерпением жду ее продолжения. Примите выражения искренней признательности за присланного мне Вами «Климента». Я получил его накануне отъезда из Киева.

Если Вы читали мои статьи в К[иевских] Откл[иках]⁴³ об украинских кафедрах, то я просил бы Вас сообщить мне Ваши впечатления и м[ожет] б[ыть] соображения, аргументацию и пр[очее] – я осенью выступлю в первом же засед[ании] факультета и совета с своею запиской об учреждении украинских кафедр. Догадались ли Вы, на кого я намекаю говоря о заграничных представителях ист[ории]. и укр[аинской] литер[атуры], не занятых университетским преподаванием? Моя мечта: еслиб эта кафедра устроилась, то перетянуть Вас из Львова, у нас, несмотря на черносотенные нравы в Унив[ерситете] и вне его – все-таки у нас изза одних только политич[еских] убеждений солидного ученого теперь не рискнут провалить или не утвердить если представит должность. Но это – мечты. А действительность – ужасна. Сижу в свободной Швейцарии и мучусь душой по тому, что твориться в России. Жена и сын – в Полт[авской] губ[ернии] и пожалуй получат, как говорится « в чужом пиру похмелье».

Жду, но кажется напрасно – в Швейцарии Арабажина. «Вільна Укр[аина]»⁴⁴ кажется волею судьбы умре, – а я то для нее готовил статью! Такова судьба.

Прошу ответа на вопросы.

Глибоко уважающій Вас.
Вл. Перетц.
Suisse, Lausanne, poste restante.
1906. VI. 22/9.

Лл. Ф. 3. № 1633. Арк. 343–346. Рукопис. Оригінал.

Високоповажний Іване Яковичу!

Одночасно пишу до Вас і до Михайла Сергійовича Грушевського з Лозанни. Я зібрався у наукове відрядження, але замість Львова і Кракова, куди їхав – заїхав до Лозанни для операції, щоб враз відбутися від своєї вічної хвороби. Але я не втрачаю надії на зворотній дорозі, в середині червня, відвідати Львів і щоб надармо не шукати Вас, – прошу повідомте мені, чи будете Ви у Львові в червні і у яких числах (за новим стилем), щоб я міг вчасно виїхати з Кракова, де буду працювати – і здійснити своє давнє бажання особисто познайомитися з Вами, після декількох років так сказати письмового знайомства.

Я дуже зацікавився Вашою статтею про Вертеп і нетерпляче очікую її продовження. Прийміть вислови щирої вдячності за надісланого мені Вами «Климентя». Я отримав його напередодні від'їзду з Києва.

Якщо Ви читали мої статті в «Київському відгуку» про українські кафедри, то я просив би Вас повідомити мені про Ваші враження і може бути думки, аргументацію і інше – восени я виступлю на першому ж засіданні факультету і ради з своєю запискою про заснування українських кафедр. Чи здогадалися Ви, на кого я натякаю, коли говорю про закордонних представників історії і української літератури, які не залучені до університетського викладання? Моя мрія: якщо б ця кафедра з'явилася, перетягнути Вас зі Львова, у нас, не зважаючи на чорносотенні порядки в Університеті і поза його межами – все-таки у нас лише через самі політичні переконання солідного вченого тепер не ризикнуть провалити чи не затвердити, якщо він представить посаду. Але це – мрії. А дійсність – жахлива. Я сиджу у вільній Швейцарії і страждаю душею через те, що відбувається в Росії. Дружина і син – в Полтавській губернії і мабуть отримають, як то кажуть «за чужий бенкет похмілля».

Чекаю, але здається марно – в Швейцарії Арабажина. «Вільна Україна» здається волею суддів помре – а я для неї готував статтю! Така доля.

Прошу відповісти на запитання.

З глибокою повагою
В. Перетц.
Suisse, Lausanne, poste restante.
1906. VI. 22/9.

№ 13

Lausanne 21/8. VII. 1906.

Глибокоуважаемый Иван Яковлевич!

Искренне и глубоко, от всей души, спасибо Вам за память! Я сегодня только второй раз поднят с постели и посажен у окна – до этого времени все лежал с 3го н[ового] ст[иля]. К сожаленію, к обычному недомоганію после операції, кот[орая] прошла превосходно – присоединилась моя старая болезнь, вызванная истощеніем – явилось кровохарканіе и я должен еще вылежать неск[олько] дней до тех пор пока оно не остановится.

На свои силы в борьбе с Киевскими обскурантами я не надеюсь, но жду поддержки от общества. (в прочем – не от укр[аинцев], они у нас слишком трусливы и..... «дипломатичны», чтобы открыто выступить в своем деле!!!). Буду во Львові около 1 авг[уста] н[ового] ст[иля].

Ваш В. Перетц.
Osterreich, Galizien, Lemberg
Львів, ул. Понінського, 4, Др. І. Франко.
Wl. Peretz, Suisse, Lausanne
p[oste] rest[ante]

Іл. Ф. 3. № 1633. Арк. 347–348. Рукопис. Оригінал.

Lausanne 21/8. VII. 1906.

Високоповажний Іване Яковичу!

Щиро і глибоко, від усієї душі дякую Вам за пам'ять! Я сьогодні тільки вдруге піднявся з ліжка і сиджу біля вікна – до цього часу весь час лежав з 3-го числа нового стилю. На жаль, до звичайного недомогання після операції, яка пройшла відмінно – приєдналася моя стара хвороба, викликана виснаженням – з'явилося кровохаркання і я повинен ще вилежати декілька днів аж доки воно повністю припиниться.

На свої сили у боротьбі з київськими обскурантами я не сподіваюсь, але очікую підтримки від громади (зрештою не від українців, вони у нас занадто боягузливі і «дипломатичні», щоб відкрито виступити у своїй справі!!!). Буду у Львові приблизно 1 серпня нового стилю.

Ваш В. Перетц.
Osterreich, Galizien, Lemberg
Львів, ул. Понінського, 4, Др. І. Франко.
Wl. Peretz, Suisse, Lausanne
p[oste] rest[ante]

№ 14

17/ 30. VII. 1906.

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

Через несколько дней – около 7 – 9 авг[уста] н[ового] ст[иля] я собираюсь выехать из Лозанны и прибыть во Львов, где думаю остановиться на отдых дня на два или хоть на один день. Очень был бы рад, если бы мог Вас застать в городе – и сделать Вам визит. Вместе с тим прошу у Вас разрешения – посылать моим корреспондентам письма на Ваше имя для передачи мне. Если бы Вы (на что не смею надеяться) нашли бы минутку уведомить меня открыткой, где можно мне остановиться – в каком отеле по близости от Вас (боюсь заблудиться!!) то я был бы чрезвычайно счастлив. Спешу в Россию, но ноги не позволяют, отекли: вот и сижу в Лозанне еще неделю.

Уважающий Вас и преданный Вл. Перетц.

Herrn dr. Iwan Franko, Lemberg, Poninskistrasse, 4. Osterreich, Galizien.
Lausanne, Hotel Montfleuri. Dr. Wl. Peretz.*Л. Ф. З. № 1633. Арк. 349–350. Рукопис. Оригінал.*

17/ 30. VII. 1906.

Високоповажний Іване Яковичу!

Через декілька днів – приблизно 7 – 9 серпня нового стилю я збираюся виїхати з Лозанни і прибути до Львова, де думаю зупинитися на відпочинок днів на два або хоч на один день. Я б був дуже радий, якщо б міг Вас застати в місті – і відвідати Вас. Разом з тим прошу Вашого дозволу – надсилати моїм корреспондентам листи на Ваше ім'я, щоб передати їх мені. Якщо б Ви (не смію на це сподіватися) знайшли хвилинку повідомити мене листівкою, де б можна було мені зупинитися – в якому готелі неподалік від Вас (боюся заблукати!), то я був би дуже щасливий. Поспішаю в Росію, але ноги не дозволяють, набрякли: ось і сиджу в Лозанні ще тиждень.

З повагою до Вас і віданий Вам В. Перетц

Herrn dr. Iwan Franko, Lemberg, Poninskistrasse, 4. Osterreich, Galizien.
Lausanne, Hotel Montfleuri. Dr. Wl. Peretz.

№ 15

14/ 27. VIII. 1906.

Глу́бокоуважае́мый Ива́н Яковлеви́ч!

Читая Вашу книгу о св. Клименте я нашел между прочим упоминания о новых исследованиях о св[ятом] Алексии (стр. 4). Я бы убедительно просил Вас не отказать мне в сообщении, какие работы Вы имели ввиду, ведь для меня это – дело немаловажное. Кроме того, позволю себе еще раз напомнить Вам о Вашем обещании дать мне копии с житий св[ятого] Алексея из старых украинских рукописей.

В Киеве мне известны только Тексты Киевософийского собора⁴⁵, из коих один цитируется в статье Маслова⁴⁶ (Записки). Мне было бы очень интересно и важно найти славянской (русск[ий] или укр[аинский] текст Житія Ал[ексия] – перевод с ред[акцией] В. (по Massman'у) – съ упоминанием, как роздался голос с неба, зазвенели колокола, загорелись свечи. До сих пор такого текста я не встречал, а между тем в западнорусской письменности XVI – XVIII вв. такой текст должен был существовать по моим соображениям.

Сижу теперь оторванный от книг и всего интересного – в деревне и начинаю скучать под вой осеннего ветра.

А в городе – ничего утешительного: боюсь, что наша молодежь опять прибегнет к самоубийственному маневру – к обструкции и забастовке.

Мой привет Мих[аилу] Серг[еевичу] Груш[евскому].

Искренно уважающей Вас
В. Перетц.

P. S. Что мне сделать с брошюр[ой] Щурата⁴⁷? Это удивительная смесь остроумия, солидной эрудиции – с наивностями. Лаяться не хочу, хвалить без оговорок – тоже невозможно!

Адр[ес]: Киев, Назаревская, 9 (с. 24 ст[арого] ст[иля]).

Л. Ф. З. № 1633. Арк. 351–354. Рукопис. Оригінал.

14/ 27. VIII. 1906.

Високоповажний Іване Яковичу!

Читаючи Вашу книгу про св. Климента я знайшов між іншим згадки про нові дослідження про святого Олексія (с. 4). Я би переконливо просив не відмовити мені в інформації, які праці Ви мали на увазі, адже для мене це справа важлива. Крім того, дозволю собі ще раз нагадати Вам про Вашу обіцянку дати мені копії з житія святого Олексі з старих українських рукописів.

У Києві мені відомо тільки про тексти Києвософійського собору, з яких один цитується у статті Маслова (Записки). Мені було би дуже цікаво і важливо знайти слов'янський (російський чи український текст Житія св. Олексія – переклад з редакцією В. (за Massman'ом) – зі згадкою як пролунав голос з неба, задзвонили дзвони, запалилися свічки. До тепер такого тексту я не зустрічав, а між тим в західно-російській літературі XVI – XVIII ст., я так думаю, що такий текст повинен би існувати.

Сиджу тепер відірваний від книжок і всього цікавого – в селі і починаю нудьгувати під завивання осіннього вітру.

А в місті – нічого втішного: боюся, що наша молодь знову вдасться до сарматського маневру – до обструкції і страйку.

Мої вітання Михайлу Сергійовичу Грушевському.

З щирою повагою
В. Перетц.

Р. С. Що мені робити з брошурою Щурата? Дивовижна суміш дотепності, солідної ерудиції – з наївностями. Лаятися не хочу, хвалити беззастережно теж неможливо!

Адреса: Київ, вул. Назарівська, 9 (з 24 старого стилю).

№ 16

17. X. 1906.

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

Обращаюсь к Вашей протекции: очень я желал бы получить новый труд проф[ессора] Студинського – Полемич[еские] Пам[ятки]⁴⁸, а также, если вышел последний выпуск Ваших праць, корр[екту] котораго я видел у Вас во Львове. За тем – книжный магазин Товариства сыграл со мною плохую шутку: когда я приехал в Киев, то заметил что мне дали 2 экземпляра 2го тома Розвідок Драгоманова⁴⁹ и – ни одного – 1го Тома. Прошу, если будет не в тягость, зайдите, когда будете по своим делам в магазинь, и попросите выслать мне 1й Томъ, по получению котораго я верну второй обратно.

Еще просьба – в 71м томе Записок есть моя статья⁵⁰, но оттисков не дали мне, так я прошу дать мне еще один экземпляр этого тома.

Со своей стороны посылаю Вам нечто: пригодится – хорошо, если же нет – передайте в библиотек[у] Товариства или в Универс[итет], если в Тов[аристве] есть уже экземпляры. Сегодня у нас годовщина «конституции» и ..... погрома. В городе – серо и уныло. По базарам подозрительные толпы. Ждут тех же ужасов, что и впрошлом году: ведь масса подонков населения – всегда готова

на зверство, а захожий в город селянин – увы – до сих пор еще очень мало сознателен...

В Унив[ерситете] – черная реакція; даже те, кто примыкал пол года назад к новому крылу в Совете – теперь отрещивается от либеральных увлечений... Нас осталось на 80 чел[овек] – всего 7, т[о] е[сть] меньше чем 10%. Так движется исторія... Если б Вы знали, как уныло и какая непроглядная тьма царит вокруг.

Жму Вашу руку. Поклон Мих[аилу] Серг[еевичу]⁵¹.

Ваш В. Перетц.

Лл. Ф. 3. № 1633. Арк. 355–358. Рукопис. Оригінал.

17. X. 1906.

Високоповажний Іване Яковичу!

Звертаюся за Вашою протекцією: я б дуже бажав отримати нову працю професора Студинського – Полемічні пам'ятки, а також, якщо вийшов останній випуск Ваших праць, коректу якого я бачив у Вас у Львові. Крім того книжковий магазин Товариства зле пожартував зі мною: коли я приїхав до Києва, то помітив, що мені дали 2 екземпляри другого тому Розвідок Драгоманова і жодного – першого тому. Прошу, якщо не буде важко, зайдіть, коли будете у своїх справах в магазин, і попросіть надіслати мені перший Том, після отримання якого другий я поверну назад.

Ще прохання – в 71 томі «Записок» є моя стаття, але відбитків мені не дали, тому прошу дати мені ще один примірник цього тому.

З свого боку надсилаю Вам дещо: згодиться – добре, а якщо ні – то передайте у бібліотеку Товариства або в Університет, якщо в Товаристві вже є екземпляри. Сьогодні у нас річниця «конституції» і погрому. В місті – сіро і похмуро. На базарах підозрілі натовпи. Чекають на ті жахіття, що і минулого року: адже маса покидьків – завжди готові на звірства, а зайшлий у місто селянин – на жаль, дотепер ще дуже мало свідомий...

В Університеті – чорна реакція, навіть ті, хто примкнув пів року тому до нового крила в Раді – тепер відхрещуються від ліберальних захоплень... Нас залишилося з 80 осіб – усього 7, тобто менше 10%. Ось такий рух історії... Якби Ви знали як понуро і яка непроглядна п'тьма панує довкола.

Потискаю Вашу руку. Поклон Михайлу Сергійовичу.

Ваш В. Перетц.

№ 17

28. X. [1]906.

Глибокоуважаемый Иван Яковлевич!

Я получил Ваше письмо и навел справки. Антолог[іона] 1637 года⁵², – нет в известных мне библиотеках – в Кіеве. Я заказал их собрать для Вас в СПб., там же сделают Вам выписку; впрочем поищу еще, хотя надежд не имею. Во всяком случае, если петерб[ургская] студентка не поленится, выписка у Вас будет недельки через две. Посылку я велел отослать, но прислуга продержала её 2 нед[ели] на окне! У меня подобралось еще несколько брошюр, которые посылаю Вам на всякій случай: м[ожет] б[ыть] кому-нибудь пригодятся [для деятельности].

У меня есть план, о котором я хочу сообщить Вам. Наше студенчество и часть украинск[ой] интеллигенции мечтают об укр[аинских] классах в Унив[ерситете]. Но начинают они с конца – с петиции о законе. Но закон как известно лишь укрепляет, нормирует достижения жизни – и тогда живой прочен. Думаю, что в вопросе об укр[аинских] кафедрах надо начать с того, чтобы выдвинуть сразу людей с именем, могущих завоевать уважение и украинским ученым. Такой ученый должен вступить (беру примером свою кафедру) в университет в качестве прив[ат] доцента – год ему придется читать м[ожет] б[ыть] gratis, а м[ожет] б[ыть] – факультет будет просить назначить ему вознаграждение за лекции, рублей 400 – 600 в год, да гонорар ок[оло] 300 р[ублей], а м[ожет] б[ыть] и больше. Если лекции будут иметь успех (въ чем не сомневаюсь), факультет обычно просит о назначении такому преподавателю штатного содерж[ания] в 1200 р[ублей]. Не в далеком будущем предвидеться введение проекта нового устава, причем все пр[иват]-доц[енты] имеющие звание доктора русск[ого] унив[ерситета] могут надеяться получить минимум экстраординатуру (2 S т[ысячи] р[ублей]).

Думаю, если идти таким путем, то вопрос об укр[аинской] каф[едре] сам собою решится. Теперь перехожу ко второму пункту. Таким ученым, кот[орый] по праву и юрид[ическому] и моральному, является первым кандидатом на кафедру являетесь Вы. Я на днях узнал о том, что Харьк[овский] Унив[ерситет] возвел Вас в степень доктора и искренно приветствую Вас. В Кіеве я усердно пропагандирую мысль и приглашения Вас в унив[ерситет]. Но жить на проблематичный доход – не легко с семьей; поэтому я взял на себя смелость проповедовать идею, чтобы искренние предст[авители] украинской идеи люди обеспечили кандидату на кафедру минимум по 2000 р. в год (до основ[ания] особой кафедры) не зависимо от унив[ерситетского] вознаграждения. Найдут ли деньги у наших богачей, или нет – сказать трудно. Думаю, что Вы простите, если я легкомысленно сочинил такой план: мною

руководило лишь глубокое расположение к Вам и уважение к Вашей ученой деятельности.

Ваш В. Перетц.

Австрія. Львовъ
Oesterrreich. Galizien. Lemberg.
ул. Понінського, ч. 4
В[исоко]п[оважний] Д[обродій].
Др. І. Франко.

Лл. Ф. 3. № 1633. Арк. 359–362. Рукопис. Оригінал.

28. X. 1906.

Високоповажний Іване Яковичу!

Я отримав Вашого листа і довідався, що «Анфологіону» 1637 року – немає у відомих мені бібліотеках в Києві. Я попросив зібрати інформацію для Вас в СПБ, там Вам зроблять і виписку; хоча пошукаю ще, хоч надій не маю. В усякому разі, якщо петербурзька студентка не полінується, виписка у Вас буде десь через два тижні. Посилку я звелів відправити, але обслуга протримала її 2 тижні на вікні! У мене знайшлося ще декілька брошур, які надсилаю Вам на всякий випадок: може бути кому-небудь згодяться для діяльності.

У мене є план, про який я хочу розповісти Вам. Наше студентство і частина української інтелігенції мріє про українські класи в Університеті. Але починають вони з кінця – з петиції про закон. Але закон, як відомо, лише укріплює, нормує досягнення життя – і тоді він живий і міцний. Думаю, що в питанні українських кафедр треба почати з того, щоб висунути зразу іменитих людей, які можуть завоювати повагу і українських учених. Такий учений має вступити (беру як приклад свою кафедру) до університету як приват-доцент – рік йому доведеться читати може бути *gratis*, а може бути – факультет буде просити призначити йому винагороду за лекції, карбованців 400 – 600 на рік, і гонорар приблизно 300 карбованців, а може бути і більше. Якщо лекції будуть мати успіх (у цьому я не сумніваюся), факультет зазвичай просить про призначення такому викладачеві штатного утримання в розмірі 1200 карбованців. В недалекому майбутньому передбачається введення проекту нового статуту, причому усі приват-доценти, що мають звання доктора російського університету можуть сподіватися отримати *minimum* екстраординатуру (2 S тисячі карбованців).

Думаю, якщо йти таким шляхом, то питання української кафедри саме собою вирішиться. Тепер переходжу до другого пункту. Таким ученим, який по праву і юридичному і моральному, є першим кандидатом на кафедру, є Ви.

Я цими днями довідався про те, що Харківський Університет присвоїв Вам ступінь і щиро вітаю Вас. В Києві я старанно пропагую думку про запросини Вас в університет. Але жити на проблематичний дохід – нелегко з родиною, тому я взяв на себе сміливість проповідувати ідею, щоб щирі представники української ідеї забезпечили кандидатів на кафедрі minimum по 2000 карбованців на рік (до заснування окремої кафедри) не залежно від університетської винагороди. Чи знайдуться гроші у наших багатіїв, чи ні – сказати складно. Думаю, що Ви пробачите якщо я легковажно придумав такий план: мною керувала лише глибока прихильність до Вас і повага до Вашої наукової діяльності.

Ваш В. Перетц.
Австрія. Львів
Австрія, Галичина, Львів,
ул. Понінського, ч. 4
В[исоко]п[оважаний] Д[обродій].
Др. І. Франко.

№ 18

9. XI. [1]906.

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

Поиски Антологии в Кіеве не привели к благоприятным результатам. Пока сообщаю только выписку из опис[ания] старопеч[атных] книг Толстого сделанную для Вас моим учен[иком], С. Масловым. Я заказал для Вас копию повести о Змії⁵³ в Петербурге, не знаю в какой мере моя корреспондентка – сестра Маслова, выполнит поручение; будет через недельки 2–3, что пока письмо дойдет да вернется, да надо расчитать и на работу.

Простите, что Кіев обманул Ваши ожидания.

У меня теперь какая-то спазма в большом пальце правой руки – говорящая о писаниі почему я и пишу еще хуже, чем раньше. И не могу прислать ничего для Записок. Именно дать и Вашей работе о Вертепе дополнения, хочу их сообщить под назв[анием] «Касательно дополнений к ист[ории] Вертепа»⁵⁴.

H. Wohleb. Herr Iwan Franko, Lemberg Poninskigasse, 4.

Іл. Ф. 3. № 1633. Арк. 371–374. Рукопис. Оригінал.

9. XI. 1906.

Високоповажний Іване Яковичу!

Пошуки Антології в Києві не дали бажаного результату. Поки що подаю лише виписку з опису стародруків Толстого, зроблену для Вас моїм учнем С. Масло-вим. Я замовив для Вас копію повісті про Змія в Петербурзі, не знаю як моя кореспондентка, сестра Масло-ва, виконає доручення; буде тижнів за 2 – 3, доки лист дійде і вернеться, а треба ще розрахувати [час] і на роботу.

Пробачте, що Київ обманув Ваші сподівання.

У мене тепер якийсь спазм у великому пальці правої руки – що видно з пись-ма, тому я пишу ще гірше ніж раніше. І не можу надіслати нічого для Записок. А саме дати до Вашої праці про Вертеп доповнення, хочу їх подати під назвою «Щодо доповнень до історії Вертепу».

Високоповажаний Пан Іван Франко, Львів, вул. Понінського, 4.

№ 19

4. XII. [1]906.

Многоуважаемый Иван Яковлевич!

С искреннею радостью я прочел в наших газетах, что наше министерство утвердило постановление харьк[овского] унив[ерситета] о возведении Вас за ученые труды в степень доктора р[усской] слов[есности]. Тем больше я обрадо-вался, что Ваше последнее письмо, полное самых пессимистических мыслей, меня повергло в уныние. Теперь одною причиною уклоняться для Вас меньше. Другая причина также, как говорил мне сейчас П[авел] Игн[атович] Житецкий⁵⁵, может быть улажена и м[ожет] б[ыть] удастся обезпечить Вас на 3 года при-личным содержанием. Но что касается нашей молодежи, то – (я имел бесе-ду с депутатками В[ысших] Женск[их] Курсов⁵⁶ и Студ[енческой] уп[равы]) она действительно дика и необразованна и полагает, что всякая наука, которая кажется ей «сухой» и неинтересной – не есть уже наука. Но вместе с тем – это вовсе не значит, что преподавать в Унив[ерситете] укр[аинскую] литер[атуру] и ист[орию] должен какой-нибудь брехун съ необузданным научною дисципли-ною языком. Во мне никто не может подозревать врага украинских кафедръ – но я первый буду протестовать против такого представителя украиноведения, который будет обладать лиш одним «достоинством» – уметь отзываться на текущие дела и полит[ические] настроения.

Наука не должна бить врагом жизни, но нельзя же с другой стороны – де-лать изъ лекции полит[ический] митинг. Бог с ним, с политиканством! Из за него украинская молодежь в России совсем отбилась от родной – да пожалуй

и от всякой науки! Я бы очень, душевно рад был, еслиб Вы, при благоприятных обстоятельствах (о коих Мих[аил] Серг[еевич] и я Вас возвестим) решились бы выступить в качестве – пока – прив[ат]-доцента по части украинской литер[атуры].

Чуть не забыл: примите от меня искренний привет по случаю дня полустолетия Вашего земного существования. Желаю Вам прожить еще столько же.

Преданный Вам В. Перетц.

P. S. Сейчас получил от М. С. Груш[евского] письмо. На его предлож[ение] согласен. В. П.

Лл. Ф. 3. № 1633. Арк. 375–378. Рукопис. Оригінал.

4. XII. 1906.

Високоповажний Іване Яковичу!

Із щирою радістю я прочитав у наших газетах, що наше міністерство заствердило постанову харківського університету про присудження Вам за вчені праці ступеню доктора російської словесності. Тим більше я зрадів, що Ваш останній лист, сповнений найпесимістичнішими думками, засмутив мене. Тепер вже на одну причину сумувати для Вас є менше. Іншу причину, як сказав мені тепер Павло Гнатович Житецький, можна залагодити і може вдасться забезпечити Вас на 3 роки достойним утриманням. Але що стосується нашої молоді, то – (я мав розмову з депутатками Вищих жіночих курсів і Студентської управи) вона справді дика і неосвічена і вважає, що всяка наука, яка видається їй «сухою» і нецікавою – це вже не наука. Але разом з тим – це зовсім не значить, що викладати в Університеті українську літературу і історію повинен якийсь брехун з невгамованою науковою дисципліною мовою. У мені ніхто не може запідозрити ворога українських кафедр – але я перший буду протестувати проти такго представника українознавства, який матиме лише одне достоїнство – вмітиме відгукуватися на поточні справи і політичні настрої.

Наука не повинна бути ворогом життя, але не можна з іншого боку – робити з лекції політичний мітинг. Бог з ним, з політиканством! Через нього українська молодь в Росії зовсім відбилася від рідної – і навіть від усякої науки! Я б дуже, душевно був радий, якщо б Ви, за сприятливих обставин (про які Михайло Сергійович і я Вас повідомимо) відважилися виступити як – поки що – приват-доцент в галузі української літератури.

Мало не забув: прийміть від мене щире вітання з нагоди дня півстоліття Вашого земного існування. Бажаю Вам прожити ще стільки ж.

Відданий Вам В. Перетц

Р. С. Тільки що отримав від М. С. Грушевського листа. На його пропозицію погоджуюсь. В. П.

№ 20

[б. д.]

В Публ[ичной] Библ[иотеке]: Хрисанф Мефодієвичь Лопаревъ⁵⁷
В Унив[ерситете] (там и живет) проф[есор] Борис Мих[айлович]
Меліоранскій⁵⁸.
Пр[иват]-доц[ент] Регель⁵⁹ редактор Визант[ийского] Временника⁶⁰.

*Лл. Ф. 3. № 1633. Арк. 379–380. Рукопис. Оригінал.
Написано на візитній картці В. Перетца.*

[б. д.]

У Публічній Бібліотеці: Хрисанф Мефодійович Лопарев
В Університеті (там і мешкає) професор Борис Михайлович Меліоранський.
Приват-доцент Регель редактор Візантійського Літопису.

[Додаток до листування: опис стародруків, що зберігаються
в бібліотеці графа Ф. А. Толстого (на 4 аркушах). Виконаний Сергієм
Масловим.]

**Обстоятельное описание старопечатных книг
славянских и российских,
хранящихся в библиотеке... графа О. А. Толстова.
Издаль Павелъ Строевъ... М. 1829**

№ 83. Анθлогіонъ, изд[анный] в Кіевѣ, 1636 года; в 16-ю долю, 12 и 418 листовъ (860 стран[иц]). Счетъ ихъ въ верху, съ права; а въ низу помета (sic), по тетрадах (коихъ 72). Въ середине более 50 картинок, резных на дереве. Заглавіе: «Анθология, сирѣчь молитвы и поученія душеполезная: въ душевную ползу, спудеевъ и всѣхъ благочестивыхъ любомолитвеникъ, вкратце собраная и благочиннѣ расположена; тщаніемъ яснопревелебного, его мислоти господина отца, Петра Могилы, митрополита Кіевского, року 1636, мая 24.»

Въ начале книги предмова:

«Петръ Могила, милостию Божію, архієпископъ, митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Россіѣ, ексаретъ св. вселенского трону Константинопольского, архимандритъ Печерскій, и прочая».

«Шляхетной и богобойной молодежи, подъ обороною и патронствомъ пресвятоѣ вла (стр. 187)²⁵дычицы нашеѣ Богородицы и святого великого князя Россійского Владиміра, святымъ пріязи братерскоѣ звязкомъ зедноченой, и всѣмъ весполъ благонравнымъ спудеямъ школъ Кіевскихъ: здоровья доброго, благословенства Божого, поспѣху в науках и спасенія душевного, упрейме зычитъ, вѣншуеть и отъ Господа Бога спріяеть».

«Межи иншими повинностями, которые около себе, повѣроныхъ душею розумною и образом Божіимъ ушляхчонныхъ, а пренадорожшею кровью Христа, спасителя нашего, откупленныхъ овецъ, чулый и дбалый пастырь заховати повинен, Духъ. Указуетъ абы теж паслы умѣтностю и наукою; мовитъ або всѣмъ у пророка Іеремѣи (гл. 3): дамъ Вамъ пастыры, по серджу моему, и пасты будутъ по васъ розумом и ученіемъ. Той повинности (покорность наша) зоставши, за волею Бога вседержителя, впредъ, святой великой лаврѣ Печерской, Кіевской, а потом и всей церкви православной Россійской любо и пристойнымъ пастыремъ, не толко отчасти досить чинити, але и всею душею, въ ней ся найдети, предъ Богомъ и сумнѣніемъ своѣмъ, ся обовязала: яко бы, презацный народъ Россійскій, тою душепитателною пищею, умѣтностю, мовою и наукою, през насъ па-(стр. 188) стырей своѣихъ, пасень и кормлень быти могль. Якожъ, пособствующу намъ Богу, ведле преможения щуплыхъ силъ и позосталыхъ отъ чистыхъ моѣхъ добръ, гвмназіонъ, то есть школы, въ Кіевѣ, отчасти южъ упалыхъ и спустѣлыхъ, отковити постаравшися, книгами, учителми, убогихъ споль спудеевъ вашихъ, выхованіемъ и инными потребами, опатривалемъ, опатриваю и опатривати, за помочу з неба, до сконченя живота моего, при воли статечный зостаю. При чомъ, тежъ, бралемъ часто пред себе, яко бы въ тыхъ школахъ, не толко позвѣрховные науки, але тымъ борзѣй и надъ все побожность, въ сердцахъ васъ, молодежи, впаяна и засѣвана была: без тоѣ обовѣмъ, мудрость всѣлякая глупствомъ, предъ Богомъ, и есть и называется слушне. Для чого, перевадовалемъ и приказоваль, такъ при мнѣ, яко и въ помѣняныхъ вашихъ школахъ працюющимъ, абы, меводом нѣякимъ и короткимъ, и вамъ, молодежи, власне приличнымъ, мѣлетѣмъ, зобравши и спорядивши, на свѣтъ подали. Якожъ и жодному з нихъ, на усердной до того охотѣ, не скодило часу еднакъ способного, за васъ самыхъ вѣдомостю, частю для уставичныхъ бѣдъ и хлопотовъ, частю для забав и праць иныхъ церковныхъ и (стр. 189) || школьныхъ не ставало: гдѣ, приведши собѣ я на мысль, ово ижъ кто часу шукаеть, часъ тратитъ, взялемъ, якобы въ способъ выдхненя, отъ иныхъ штоденныхъ праць и хлопотовъ, тую на себе повинность,

²⁵ Въ скобкахъ отмечены страницы «Обстоятельного описанія».

абымъ часу квітнучого, весенного, вашому квітнучому, дѣтинному и млоденческому вѣку, вдячную воню даючіѣ квѣтки, набожныхъ размилшяній и умышленныхъ молитвъ, на лукахъ богодухновенныхъ церковныхъ наукъ и писмъ святыхъ зобравши, вамъ, всему содружеству (то есть конгрегаціѣ школь Кіевскихъ), на знакъ отцовское упрій мости, въ даръ офѣроваль; что южъ на сесь час и skutком показую. Вамъ, обовѣмъ, власне и вашимъ честнымъ учителем догожаючи, набоженства правило, понѣкондъ скоротивши, а барзо потребными и латвыми науками и размышлянии обяснивши, титуломъ засъ Анѳологіа, то есть увѣдомленіемъ, або зобраніемъ квѣтковъ, отитуловавши, тымъ (як осами ниже обачите) распорядженіемъ на свѣтъ и до рукъ Вашихъ подаю: за рѣчь пѣвную, по благоразумію вашомъ, собѣ обѣцуючи, ижъ и вдячнимъ сердцемъ пріймете и, заживаючи того хелѣнIVE, душу свою, яко нѣякимъ погоднымъ дождемъ, тыми короткими молитвами и розмышлянии, отвѣлжати, а Богу вдячный и небесного (стр. 190) || столу годный овощъ, часу своего, выдавати не занедбаете. Земля бо, мовить божественный апостоль Павелъ (Евр. гл. 6), пившая сходячий на ню множицею дождь и рождающая быліе, благопотребное онѣмъ, ими же и дѣлаема бываетъ, пріемлетъ благословеніе отъ Бога; а износящая терніе и волчець, непотребна есть и клятви близъ, ея же кончина поражение. То еже земля, которая часто на себе сходячий дождь пьетъ и родит зеліе ужитечное тымъ, которые ее справують, беретъ благословенство отъ Бога; лечь, которая з себе выдаетъ терніе и осты, вздоржена есть и б мука проклятва, которѣ конецъ спаленіе: немнѣй тежъ и того постерегати (якомъ певень) милость ваша захочете, абы то, отъ любопытныхъ и цѣцавыхъ, а нерозсудныхъ людій, вызданымъ языкомъ щипано и въ вонтпливость привожено не было; же ся, таковымъ способом и порядком, въ распорядженю тои книжки поступило. Причина, бо вѣмъ того невзгорда (не дай Боже) давнѣйшого споряженія, але власное, такъ Вам до наукъ, яко и каждому, въ працахъ пристойныхъ найдуючомуся, дорогому часови фолгованіе, до того тежъ, ижъ в рѣчахъ случаевыхъ, то есть трафунковыхъ и позвѣрховныхъ (стр. 191) || отлѣка рѣчи самоѣстества не отмѣняетъ: до того тую отмѣну, ненеприличну и ненепристойну власти моеи, архіерейской, быти судиль и которѣ то, отъ Духа святого ми данѣ, митрополитскоѣ и ексаршескоѣ власти, тымъ, яко тутъ есть распорядженный и описанный способом, отправованіе и заживаніе набоженства, всѣмъ найдоватися въ немъ хотячимъ, благословлю, позволяю и залецаю; клеветникомъ засъ и ожувцомъ его, броздами и уздоу неблагословенія и проклятва, яко власти, отъ Бога постановленной, противника, челюсти востягнены быти хочу и оповѣдаю (Псал. 33). Хощу же, прочее, васъ, возлюбленныхъ, мудры убо быти въ благое, кротки же в злое: Богъ же мира да сокрушитъ сатану подъ ноги ваша воскорѣ; благодать господа нашего Ис. Христа съ вами (Римл. гл. 16)».

«Въ св. великой чудотворной лаврѣ Печерской, Кіевской, мая 24, року 1636».

Книжка очѣнь редкая. Сопкову неизвестна. Экземпляръ доволѣно сбереженный (стр. 192).

Ил. Ф. 3. № 1633. Арк. 363–369. Рукопис. Оригінал.

ПРИМІТКИ

- ¹ ...*третій том Изследованій...* – Йдеться про видання: Перетц В. Историко-литературные изслѣдованія и матеріали. Том III. Изъ исторіи развитія русской поэзіи XVIII в. СПб, ч. 1, 426, 186 (1) стор (докт. дис.) Ця книга є в особистій бібліотеці Івана Франка із дарчим написом Володимира Перетца – «Многоуважаемому др. Ів. Франку от автора» (№ 2497).
- ² ...*Свѣятей Климент у Корсуні (Записки, т[ом] 46, 48)*... – Йдеться про працю І. Франка «Свѣятей Климент у Корсуні», надруковану у Записках НТШ у 1902 – 1905 рр., т. 46, 48, 56, 59, 60, 66, 68. У 1906 р. з'явилось окреме видання цієї праці. Це дослідження І. Франка пробудило серед науковців інтерес до вивчення історичної спадщини Херсонеса Таврійського. Він співставляє оповіді про Климента з творами світської літератури і народними повістями.
- ³ *Козак Плахта...* – *Йдеться про працю І. Франка «Козак Плахта: українська народна пісня, друкована у польській брошурі 1625 р.»* (ЗНТШ. 1902. Т. 47. С. 1–28). 2 вид. див. [т. 43, с. 248–279].
- ⁴ Перетц В. ПАМ'ЯТНИКИ русской драмы эпохи Петра Великого / В.Н.Перетц. – С.-Петербург: Типография Вайсберга и Гершунина, 1903. – XXIV, 570 с. – (Издание имп. Академии наук.). – Ця книга є в особистій бібліотеці Івана Франка з дарчим написом автора (№ 4399).
- ⁵ *Арабажин Кость (1866–1929)* – науковець, письменник, громадський діяч, журналіст, професор Університету Хельсінкі. І. Франко впродовж багатьох років листувався з К. Арабажином.
- ⁶ *Первые два тома Апокрифов...* – Йдеться про книги: Апокрифи і легєнди з українських рукописів / Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Т. I: Апокрифи старозавітні. Львів: 1896 р., а також Апокрифи і легєнди з українських рукописів / Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Т. II: апокрифи новозавітні. У Львові : Накладом наук. т-ва ім. Шевченка, 1899 р. Це перші два томи п'ятитомної праці Івана Франка присвяченої дослідженню апокрифів.
- ⁷ *Так посылает мне уважаемый др. Гнатюк...* – Гнатюк Володимир (1871–1926) – український вчений-етнограф, фольклорист, мовознавець, академік Всеукраїнської академії Наук (1924 р.). У період листування В. Перетца і І. Франка був секретарем НТШ і редактором видань Товариства.
- ⁸ ...*посылаю через «Товариство»...* – Йдеться про Наукове Товариство імені Т. Шевченка.
- ⁹ *Получил все нужные статьи о Терлецком...* – Терлецький Кирило (бл. 1540/ 1550–1607) – український і білоруський церковний діяч. Один із ініціаторів Берестейської унії 1596 р., перейшов з православ'я в унію. Про його діяльність І. Франко згадує у статті «Дві унії. Образок з історії Русі при кінці XVI віку», вперше надрукованої у «Буковинському православному календарі на звич. рік 1891», Чернівці 1890, книга 8, с. 31–39.
- ¹⁰ *«Памятники р[усской] драмы»...* – йдеться про працю В. Перетца «Памятники русской драмы эпохи Петра Великого / В.Н. Перетц. – С.-Петербург: Типография Вайсберга

- і Гершунина, 1903. – XXIV, 570 с. – (Издание имп. Академии наук.). В особистій бібліотеці І. Франка зберігається під № 4399
- ¹¹ ...П. К. Симоні... – Сімоні Павло (1859–1939) – російський історик, філолог, джерелознавець і бібліограф. Іван Франко є автором рецензії на працю П. Сімоні «Старинные сборники русских пословиц, поговорок, загадок и проч. XVII-XVIII столетий» (СПб., 1899). Його рецензія була надрукована у Записках НТШ, 1901, т. 42, книга 4, с. 16.
- ¹² ...Кієвський університет почтив мене виборами в професори руського язика і словесности... – Восени 1903 р. В. Перетц обраний професором Київського університету св. Володимира. Він переїздить до Києва і викладає в університеті історію давнього руського письменства і деякі інші дисципліни. У Київському університеті В. Перетц працював до 1914 р.
- ¹³ ...жду 3-го тома «Пам[’яток] укр[аїнської] літ[ератури]. – Йдеться про видавничу серію НТШ «Пам’ятки українсько-руської мови й літератури», започатковану у 1895 р. Усього у цій серії до 1914 р. вийшло 7 томів. І. Франко у ній опублікував 5 томів «Апокрифів з українсько-руських рукописів». В. Перетц, можливо, має на увазі третій том «Апокрифів...» (Апокрифічні діяння апостолів), який вийшов у 1902 р.
- ¹⁴ ...сообщение «Діла»... – У щоденній львівській україномовній газеті «Діло» 3 (16) лютого 1904 р., (ч. 25, річник XXIV) на с. 2 було опубліковано повідомлення про те, що В. Перетц читає лекції з української літератури у Київському університеті св. Володимира.
- ¹⁵ ...г[осподина] Яворского... – Яворський Юліан (1873–1937) – галицький літературознавець русофільських поглядів, дослідник давньої української літератури, поет. Ю. Яворський є автором заміток в газеті «Галичанин», що стосуються курсу історії української літератури, який читав у Києві В. Перетц
- ¹⁶ ...в «Галичанине» № 30 – «Галичанин» – львівська газета русофільського спрямування. У № № 26 – 27 додатку до цієї газети і № 30 за 1904 р. було надруковано дві замітки без підпису (і без назви), які подають перекручену інформацію про В. Перетца і його викладацьку діяльність.
- ¹⁷ ...Пов[есть] о волхвах... – Йдеться про працю В. Перетца «Повесть о трех королях-волхвах въ западно-русскомъ спискъ XV в.» СПб., 8°, 96 стор. (Пам. О. Л. Др. П.). Ця книга є в особистій бібліотеці Івана Франка з дарчим написом В. Перетца (під № 2309). Іван Франко написав рецензію на цю книгу і опублікував її у вид.: ЗНТШ. 1903. Т. 56. Кн. 6. С. 9–10.
- ¹⁸ ...по инициативе председателя Истор[ического] Общ[ества] Нестора Летописца... – Історичне Товариство Нестора Літописця – наукове товариство, що об’єднувало дослідників історії. Існувало в Києві у 1872–1931 рр.
- ¹⁹ ...проф[ессора] Н. П. Дашкевича – Дашкевич Микола (1852–1908) – український літературознавець, історик, фольклорист. У 1899–1905 рр. голова Історичного Товариства Нестора Літописця у Києві. Саме М. Дашкевич став ініціатором курсів української літератури, які читав В. Перетц у Київському університеті.
- ²⁰ ...библ[иотека] Оссолинских... – Оссолінеум (Львівський інститут Оссолінських) – культурно-освітня установа, заснована в 1817 у Львові Юзефом Максиміліаном Оссолінським (1748–1826) – польським просвітником, бібліографом, істориком, літературознавцем. У складі «Оссолінеуму» були два основних відділи – бібліотека і музей. У ХІХ ст. фонди бібліотеки налічували близько 27 тис. цінних книг, 715 рукописів, 133 географічні карти, понад 2 тис. гравюр. У музейному відділі зберігалася велика колекція археологічних пам’яток, нумізматичних експонатів, стародавньої зброї, картин, скульптур. У 1940 «Оссолінеум» увійшов до складу Львівського відділення АН УРСР. У 1946 основні фонди «Оссолінеуму» (понад 150 тис. томів книг) було передано Польській Народній Республіці. Деяка частина перейшла до Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника, картинний фонд – до картинної галереї, експонати – до історичного музею у Львові.

- ²¹ ...по опис[анню] Кентржинського... – Кентшинський Войцех (застар. Кентржинський Войтех, 1838–1918) – польський історик, багаторічний директор Народної бібліотеки Оссолінських у Львові. Він є автором Каталогу рукописів Оссолінеуму (у трьох томах), В. Перетц цікавився можливістю отримати рукописи з бібліотеки Оссолінських відповідно до цього каталогу.
- ²² ...екземпляр «Богогласника» 1го издания – «Богогласник» – збірка білоруських і українських релігійних пісень, поширена наприкінці XVIII – на початку XIX століття в південно-західній Україні і вперше надрукована греко-католицькими редакторами в друкарні Почаївського монастиря 1790 року (брав участь о. Добриловський Юліян). Передруковувався у 1805 й 1825 роках, зі змінами у Львові – у 1850 й 1886 роках. Мабуть, В. Перетц потребував саме першовидання 1790 р. В особистій бібліотеці І. Франка є примірник Богогласника, виданий у Львові у 1852 р. (номер 1282), а також книга «Богогласник, или Собрание набожных песнопений с переложением оных песней на ноты». Киев: В типогр. Киево-Печерской лавры, 1885. (6), 126, 41, (1) с. (номер 1421).
- ²³ ...вторую часть Вашего труда об укр[аинских] пословицах... – Йдеться про видання: Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Випуск 2 (Відати – Діти) // Етнографічний збірник. Видає Етнографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1901–1905. Т. 16.
- ²⁴ ...прошу меня снабдить началом собрания Гал[ицько]-Рус[ьких] пословиц. – В. Перетц бажав придбати перший том праці І. Франка «Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Випуск 1 (А – Відати)» (Етнографічний збірник. Видає Етнографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1901. Т. 1). Усього разом вийшло три томи (третій том у двох випусках) «Галицько-руських народних приповідок» І. Франка.
- ²⁵ ...полагается ли в «Записках н[аукового] тов[ариства] ім[ені] Ш[евченка]», труды авторов, посторонних... – У Записках Наукового Товариства імені Т. Шевченка, починаючи з 1905 р. почали регулярно з'являтися розвідки В. Перетца.
- ²⁶ ...В.-Б. Антоновича... – Антонович Володимир (1834–1908) – видатний український історик, учитель М. Грушевського, професор Київського університету, колега В. Перетца і І. Франка.
- ²⁷ ...примет записку целиком... – В. Перетц один з авторів офіційної записки Російської АН до Кабінету міністрів Росії «Об отмене стеснений малорусского слова» (1905) з вимогою прав на вільний розвиток української мови і літератури, свободи друку. Чи мала успіх його записка до Ради Київського університету – невідомо.
- ²⁸ ...в Лит[ературно]-Арт[истическом] Общ[естве]... – Літературно-артистичне товариство – громадське об'єднання артистів, художників, літераторів, учених. Діяло в Києві в 1895–1905 роках. Закрите за наказом царського уряду.
- ²⁹ ... г[осподин] Лункевич... – Лункевич Валеріан (1866–1941) – російський політик, біолог і історик. Після описаних В. Перетцом подій був висланий з Російської імперії за антиурядову діяльність. Мешкав у Європі, а до Росії повернувся лише у 1917 р.
- ³⁰ ...о событиях в Баку – У лютому 1905 р. у Баку розпочалися криваві зіткнення між вірменами і азербайджанцями під час яких загинуло від 3 до 10 тисяч осіб. Російська царська влада не вжила практично ніяких заходів для припинення сутичок.
- ³¹ ...Студинскому. – Студинський Кирило (1868–1941) – український філолог-славіст, мовознавець, літературознавець. У часи написання цього листа – професор Львівського університету.
- ³² Вас или М. С. Грушевского... – У 1906 р. М. С. Грушевський (1876–1934) мешкав у Львові і був професором Львівського університету. Також він очолював Наукове Товариство імені Т. Шевченка.

- ³³ ...за присылку Сборника в честь 10 л[етней] деятельности М. С. Грушевского] – Йдеться про «Науковий збірник присвячений професорові Михайлові Грушевському учениками й прихильниками з нагоди його десятилітньої наукової праці в Галичині. 1894 – 1904» (Львів, 1906 р.). Цей збірник І. Франко надіслав В. Перетцу про що повідомляє у листі від 3 лютого 1906 р.
- ³⁴ ...Есхатол[огические], соч[инения] Сахарова... – Іван Франко у листі від 3 лютого 1906 р. просив В. Перетца роздобути йому для роботи працю російського дослідника В. Сахарова «Эсхатологические сочинения в древнерусской письменности и влияние их на народные духовные стихи» (Тула, 1879).
- ³⁵ Искал своего «Кукольного театра»... – Іван Франко також просив надіслати і працю В. Перетца «Кукольный театр на Руси. Исторический очеркъ. Ежегодн. Императ. Театровъ, сезонъ 1894–1895 г.» (1895 р.).
- ³⁶ ...свой экземпляр отдал Лободе... – Лобода Андрій (1871–1924) – фольклорист, літературознавець, етнограф, історик театру. Колега В. Перетца, професор Київського університету з 1904 р. Академік ВУАН з 1922 р.
- ³⁷ ...нечто для Записок... – Це могли бути такі статті В. Перетца, надруковані у Записках НТШ у 1906 р.: «Українське питання в освітленню польського поета XVII віка» // Записки НТШ, кн. III (т. LXXI), стор. 5–21. і «Польські пісні записані українцем при кінці XVII століття» // Записки НТШ, кн. VI (т. LXXIV), стор. 141–145.
- ³⁸ ...Довнар-Запольській... – Довнар Запольський Митрофан (1867–1934) – історик, етнограф, фольклорист, джерелознавець і архівознавець білоруського походження. Учень В. Антоновича. У 1905–1919 рр. – професор кафедри російської історії Київського університету.
- ³⁹ ...Н. Василенко... – Василенко Микола (1866–1935) – український вчений-історик, громадський і політичний діяч. Учень В. Антоновича. Президент Української академії наук у 1920–1921 рр. Репресований радянським режимом.
- ⁴⁰ ...В. Щербина... – Щербина Володимир (1850–1936) – український історик, педагог, громадський діяч. Учень В. Антоновича.
- ⁴¹ ...чествовали не давно. – В. Перетц має на увазі М. Грушевського, 10-літній ювілей наукової праці у Галичині якого відзначали у 1904 р.
- ⁴² Я очень заинтересован Вашей статьей о Вертепе... – Йдеться про статтю І. Франка «До історії українського вертепу XVII ст» // Записки Наукового товариства ім. Шевченка, т. LXXII, 1906, стор. 67–70.
- ⁴³ ...мои статьи в К[иевских] Откл[иках]... – «Киевские отклики» – газета, що видавалася російською мовою у Києві. Багато уваги у цій газеті приділялося українській тематиці. В. Перетц у 1906 р. активно займався питанням відкриття українських кафедр у Київському університеті.
- ⁴⁴ ...«Вільна Укр[аина]»... – «Вільна Україна» – український громадсько-політичний журнал, що виходив раз на місяць у Петербурзі у 1906 р. і того ж року заборонений.
- ⁴⁵ Тексты Кіевософійского собора... – В. Перетц має на увазі рукописні документи, що зберігалися у соборі св. Софії у Києві.
- ⁴⁶ ...цитируется в статье Маслова... – Маслов Сергій (1880–1957) – український літературознавець, книгознавець, історик літератури, педагог. У 1906 р. – студент В. Перетца.
- ⁴⁷ ...с брошюр[ой] Щурата... – Можливо, В. Перетц пише про працю В. Щурата (1871–1948) «Грюнвальдська пісня (Wogrodzicza drzewicza). Пам'ятка западно-руської літератури XIV в. (Жовква, 1906).
- ⁴⁸ Полемические Пам[ятки]... – Йдеться про працю К. Студинського «Пам'ятки полемічного письменства» (Львів, 1906).

- ⁴⁹ ...*Розвідок Драгоманова...* – В. Перетц придбав у Львові книгу: Драгоманов, Михайло. Розвідки Михайла Драгоманова про українську народну словесність і письменство. У Львові : Накладом Наук. т-ва ім. Шевченка, 1899 (3 друк. Наук. т-ва ім. Шевченка). – (Збірник філологічної секції Наукового товариства імені Шевченка). Т. 2: 1900. 238 [4] с., [4] арк. іл.
- ⁵⁰ ...*есть моя статья...* – Йдеться про статтю В. Перетца «Українське питання в освітленню польського поета XVII віка» (ЗНТШ. Т. LXXI. Кн. III. С. 5–21).
- ⁵¹ *Поклон Михаилу Сергеевичу...* – Йдеться про українського історика Михайла Грушевського, який у цей період мешкав у Львові.
- ⁵² *Анфологіона 1637 года...* – Йдеться про книгу Петра Могили «Анфологіон» (Київ, 1636) Можливо, ця праця була потрібна І. Франкові при написанні «Історії української літератури».
- ⁵³ ...*копію повести о Зміи...* – І. Франко сподівався відшукати «Повість про Змія» в «Анфологіоні», однак цієї повісті там не було.
- ⁵⁴ «*Касательно дополнений к ист[ории] Вертепа...*» – В. Перетц написав статтю «До історії вертепно́ї драми. Замітки й матеріяли» (ЗНТШ. Львів, 1908. т. LXXXV. Кн. V. С. 5–20).
- ⁵⁵ *П[авел] Игн[атович] Житецкий...* – *Житецкий Павло (1836–1911)* – український мовознавець, лексикограф, педагог і громадський діяч. Друг І. Франка. У Львівському музеї Івана Франка зберігається праця П. Житецького «Енеїда Котляревського і найдавніший список її у зв'язку з оглядом малоруської літератури XVIII ст. (1900) з дарчим написом І. Франку.
- ⁵⁶ ...*с депутатками В[ысших] Женск[их] Курсов...* – В. Перетц був викладачем на Вищих Жіночих Курсах, які були вищим навчальним закладом у Києві. У спогадах Н. Полонська-Василенко про В. Перетца написала таке: «У нього було найбільше слухачів, які робили його школу. Він віддавав їм багато уваги... його семінар зажди був інтересний, він робив екскурсії по різних місцях, вишукував джерела» (Полонська-Василенко Н. Спогади / Упорядн. В. Шевчук. Київ : Видавничий дім «Києво-могилянська академія», 2011. С. 196).
- ⁵⁷ *Хрисанф Методієвич Лопаревъ...* – Лопарев Хрисанф (1862–1918) – російський вчений візантиніст, спеціаліст з давньоруської літератури, краєзнавець. Автор багатьох капітальних наукових праць. У бібліотеці Івана Франка є брошура «Слово о святом “Патриархе Феостирикте”: К вопросу о 29-м февраля в древней литературе». Сообщение Хрисанфа Лопарева. (Санктпетербург): Типография имп. Академии наук, 1893. 31 с. (Памятники древней письменности. XCIV.) (зберігається під № 2309), а також книга Х. Лопарева «Описание рукописей имп. Общества любителей древней письменности». Ч. 1. 3. Санктпетербург: Типография имп. АН, 1892–1899 (зберігається під № 3455).
- ⁵⁸ *Борис Мих[айлович] Меліоранскій...* – Меліоранський Борис (1870–1906) – російський історик церкви, професор Петербурзького університету, де видавав історію християнської церкви.
- ⁵⁹ *Приват]-доц[ент] Регель...* – Регель Василь (1857–1932) – російський історик-візантиніст і славіст, член-кореспондент Російської Академії наук.
- ⁶⁰ ...*редактор Визант[ийского] Временника...* – «Візантійський літопис» (рос Византийский временник) – російське візантологічне видання, засноване у 1894 р. у Санкт-Петербурзі. Регулярно виходить дотепер.

Solomija VIVCHAR

IVAN FRANKO AND VOLODYMYR PERETS: FRIENDSHIP AND COOPERATION

In the article on the basis of epistolary sources, the relations of two Ukrainian scientists – Ivan Franko and Volodymyr Perets are investigated. They did know each other personally, maintained regular correspondence, exchanged books, wrote reviews of scientific works of each other. As can be seen from the letters, they were united not only by scientific cooperation, but also by friendship that lasted for many years.

Key words: Ivan Franko, Volodymyr Perets, correspondence, activity, friendship, review, Shevchenko Scientific Society.